

KRİZ, DEĞİŞEN DENGELER VE ENERJİ POLİTİKALARI

MUSTAFA SÖNMEZ

EKİM 2011

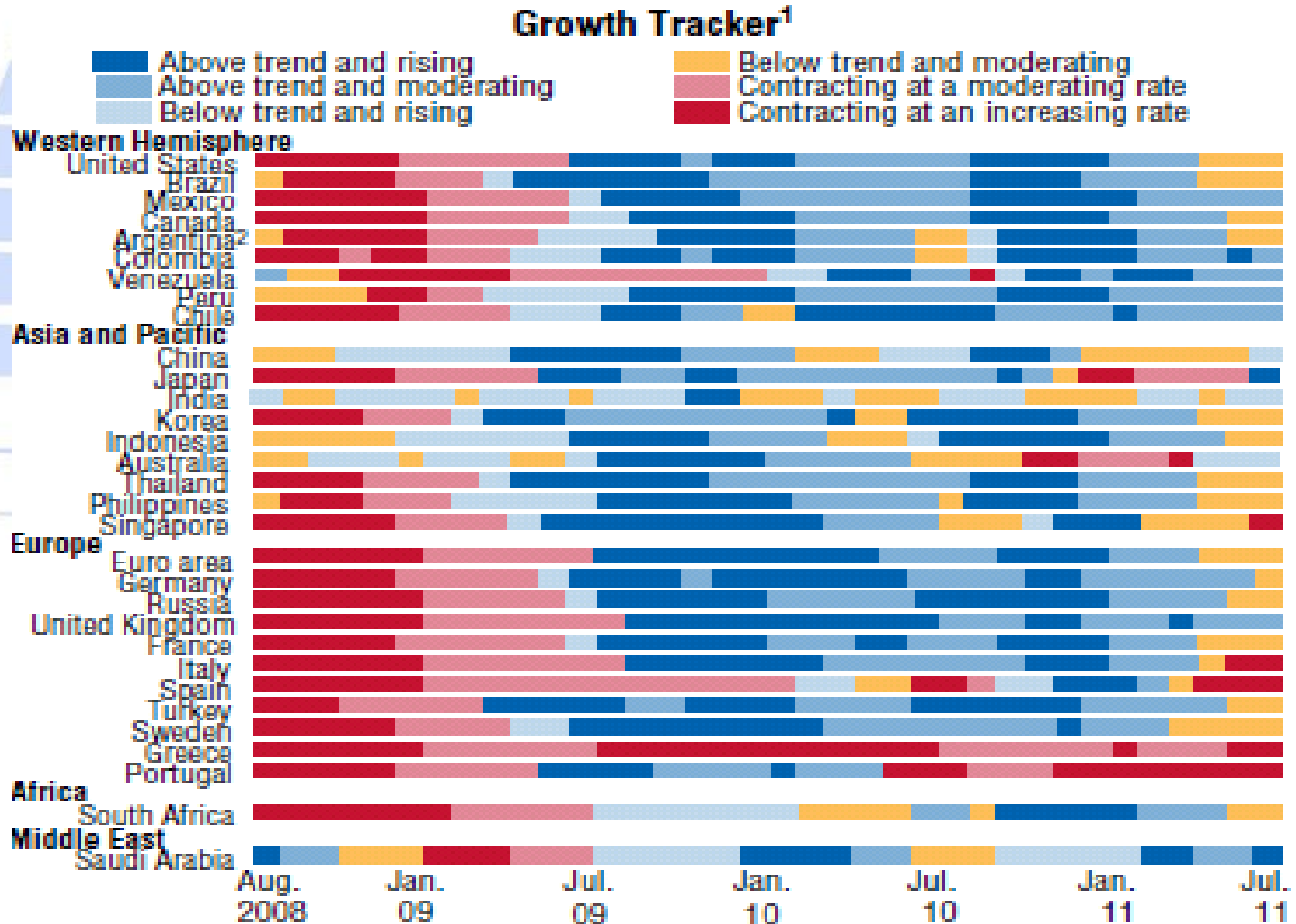
DÜNYA EKONOMİSİNDE KRİZLER

1980 SONRASI SIKLAŞTI

Global Real GDP¹
(Log scale)

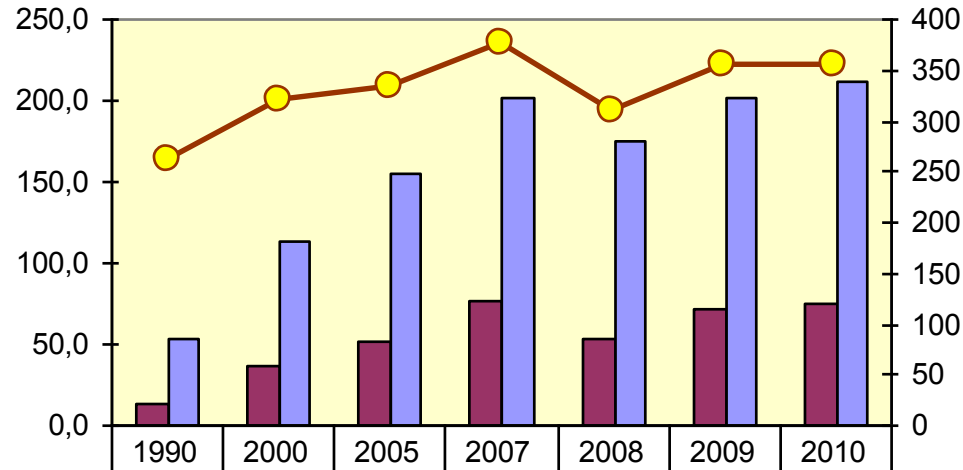
2008 KRİZİNDEN SONRA TOPARLANMA CILIZ KALDI. İKİNCİ DİP YOLDA

BALONLAŞMA YENİDEN.

1990'DA MİLLİ GELİRİN YÜZDE 261'İ ORANINDAKİ MALİ STOK, KÜRESEL KRİZ ÖNCESİ 2007'DE YÜZDE 376'YA ÇIKMIŞTI. 2008'DE ANCAK YÜZDE 309'A DÜŞTÜ, ARDINDAN YÜKSELDİ

KÜRESEL GELİR VE FİNANSALLAŞMA:
1990-2010

GSYH(Tril.\$)	14,1	36,6	51,8	76,0	54,1	71,6	75,5
Mali Stok(Tril\$)	54	114	155	202	175	201	212
Şişme (MS/GSYH;%)	261	321	334	376	309	356	356

DÜNYA GELİRİNİN YÜZDE 52'Sİ MERKEZ ÜLKELERDE.

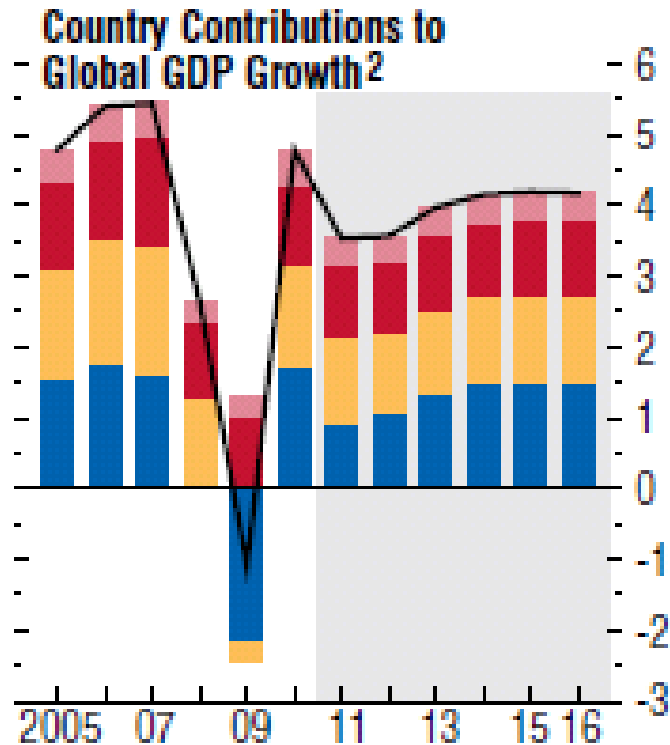
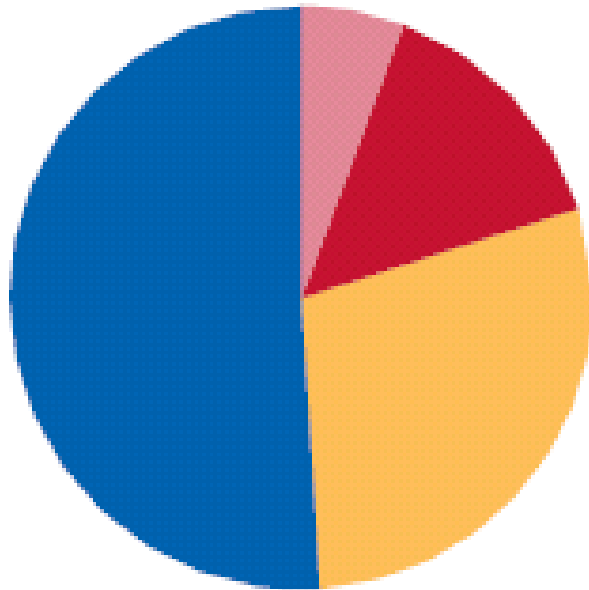
ABD'nin payı yüzde 19,5, Avro alanının yüzde 14,6, Japonya yüzde 5,8 paya sahip

	Number of Economies	GDP		Exports of Goods and Services		Population	
		Advanced Economies	World	Advanced Economies	World	Advanced Economies	World
Advanced Economies	34	100.0	52.1	100.0	63.6	100.0	15.0
United States		37.5	19.5	15.4	9.8	30.4	4.6
Euro Area	17	28.0	14.6	41.1	26.1	32.3	4.8
Germany		7.6	4.0	12.6	8.0	8.0	1.2
France		5.5	2.9	5.6	3.5	6.2	0.9
Italy		4.6	2.4	4.6	2.9	5.9	0.9
Spain		3.5	1.8	3.2	2.0	4.5	0.7
Japan		11.2	5.8	7.3	4.6	12.5	1.9
United Kingdom		5.6	2.9	5.6	3.5	6.1	0.9
Canada		3.4	1.8	3.9	2.5	3.3	0.5
Other Advanced Economies	13	14.3	7.5	26.8	17.1	15.4	2.3
<i>Memorandum</i>							
Major Advanced Economies	7	75.4	39.3	54.9	34.9	72.5	10.9
Newly Industrialized Asian Economies	4	7.5	3.9	15.4	9.8	8.3	1.2

BÜYÜME YÜKSELEN ÜLKELERDE KRİZDE DÜNYA HASILASINDA ÇİN,HİNDİSTAN VE DİĞER YÜKSELEN ÜLKE PAYLARI ARTTI

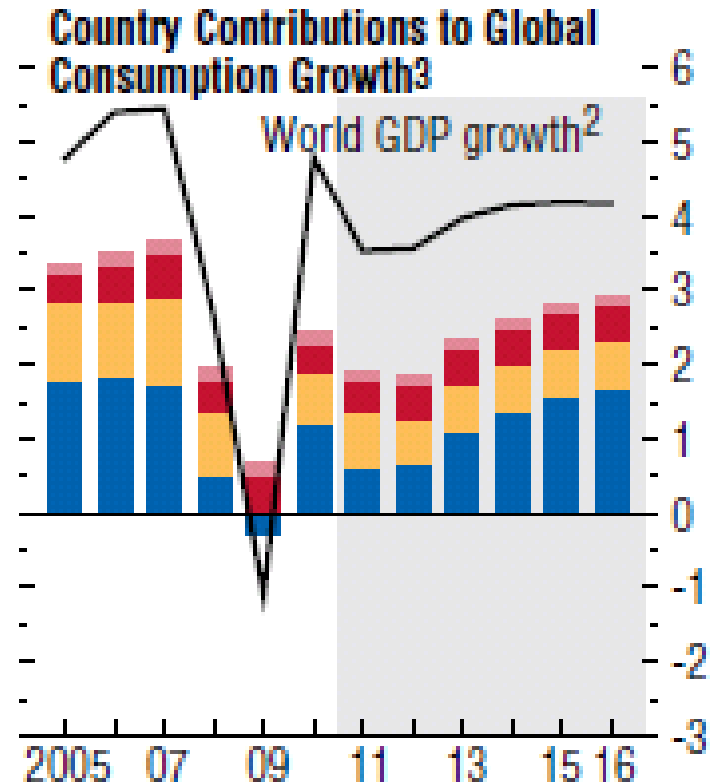
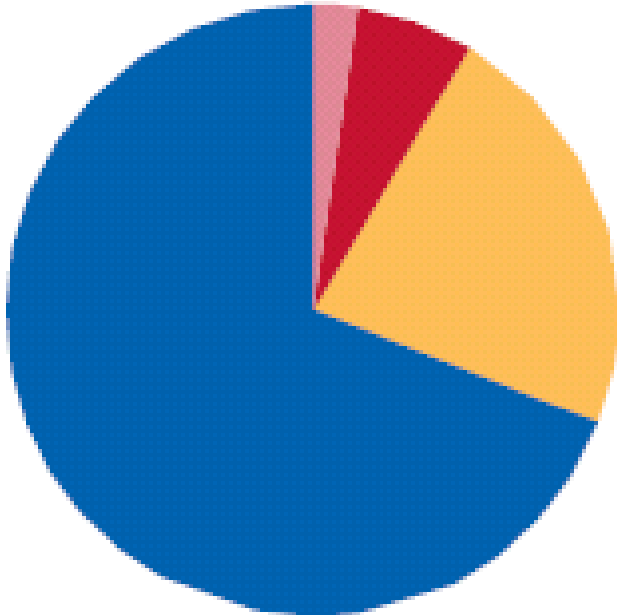
Advanced economies
Other emerging and developing economies
China
India

GDP (PPP) Share in World
GDP, 2011¹

DÜNYA TÜKETİMİNİN ÜÇTE İKİSİ MERKEZ ÜLKELERİN

Consumption Share, 2011
(in U.S. dollars)

KRİZ ÖNCESİ VE SONRASI BÜYÜME

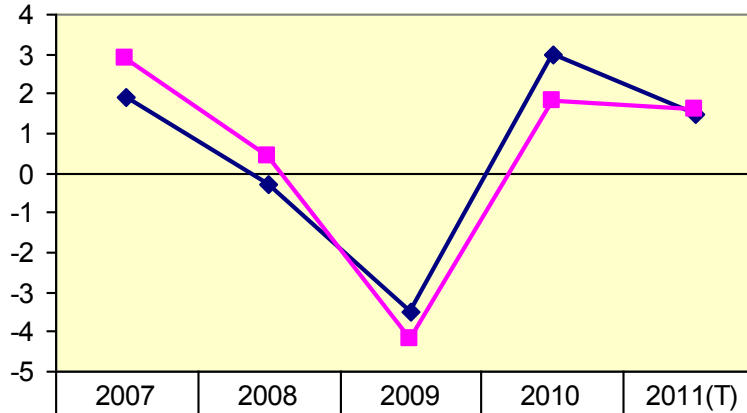
Krizde en önemli daralma merkez ülkelerde yaşandı.Çevre ülkeler içinde de Avrupa çevre ülkeleri Ve Bağımsız Devletler Topluluğu etkilendi.2010'daki toparlanma, 2011 de tempo kaybetti.

	2007	2008	2009	2010	Projections	
					2011	2012
World	5.4	2.8	-0.7	5.1	4.0	4.0
Advanced Economies	2.8	0.1	-3.7	3.1	1.6	1.9
United States	1.9	-0.3	-3.5	3.0	1.5	1.8
Euro Area	3.0	0.4	-4.3	1.8	1.6	1.1
Japan	2.4	-1.2	-6.3	4.0	-0.5	2.3
Other Advanced Economies ²	4.0	1.1	-2.3	4.3	2.8	3.0
Emerging and Developing Economies	8.9	6.0	2.8	7.3	6.4	6.1
Regional Groups						
Central and Eastern Europe	5.5	3.1	-3.6	4.5	4.3	2.7
Commonwealth of Independent States ³	8.9	5.3	-6.4	4.6	4.6	4.4
Developing Asia	11.5	7.7	7.2	9.5	8.2	8.0
Latin America and the Caribbean	5.8	4.3	-1.7	6.1	4.5	4.0
Middle East and North Africa	6.7	4.6	2.6	4.4	4.0	3.6
Sub-Saharan Africa	7.1	5.6	2.8	5.4	5.2	5.8
<i>Memorandum</i>						
European Union	3.3	0.7	-4.2	1.8	1.7	1.4

BİRİNCİ DİP VE CİLİZ TOPARLANMA

Küresel kriz, 2008 ve 2009’da “Birinci dip”i yaşayarak ABD’de yüzde 2, Avro alanında yüzde 2,5 ortalama daralmaya yol açtı. Merkezin krizi, bütün çevre ekonomileri farklı biçimlerde etkilendi.

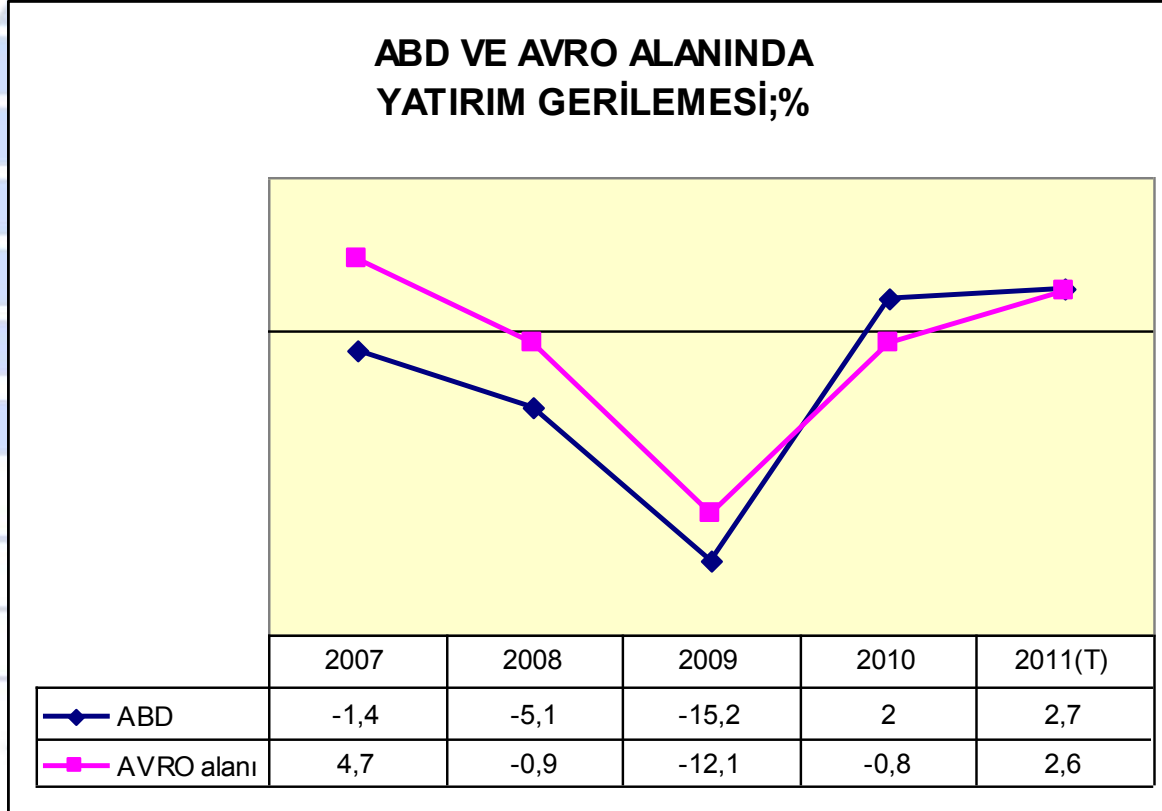
ABD VE AVRO ALANINDA KRİZ ÖNCESİ VE SONRASI
BÜYÜME %

—◆— ABD	2007	2008	2009	2010	2011(T)
—■— AVRO ALANI	2,9	0,4	-4,2	1,8	1,6

YATIRIMLARDA KURAKLIK

2008’de başlayan yatırımlarda daralma, 2009’da tarihi bir düşüşle sonuçlandı

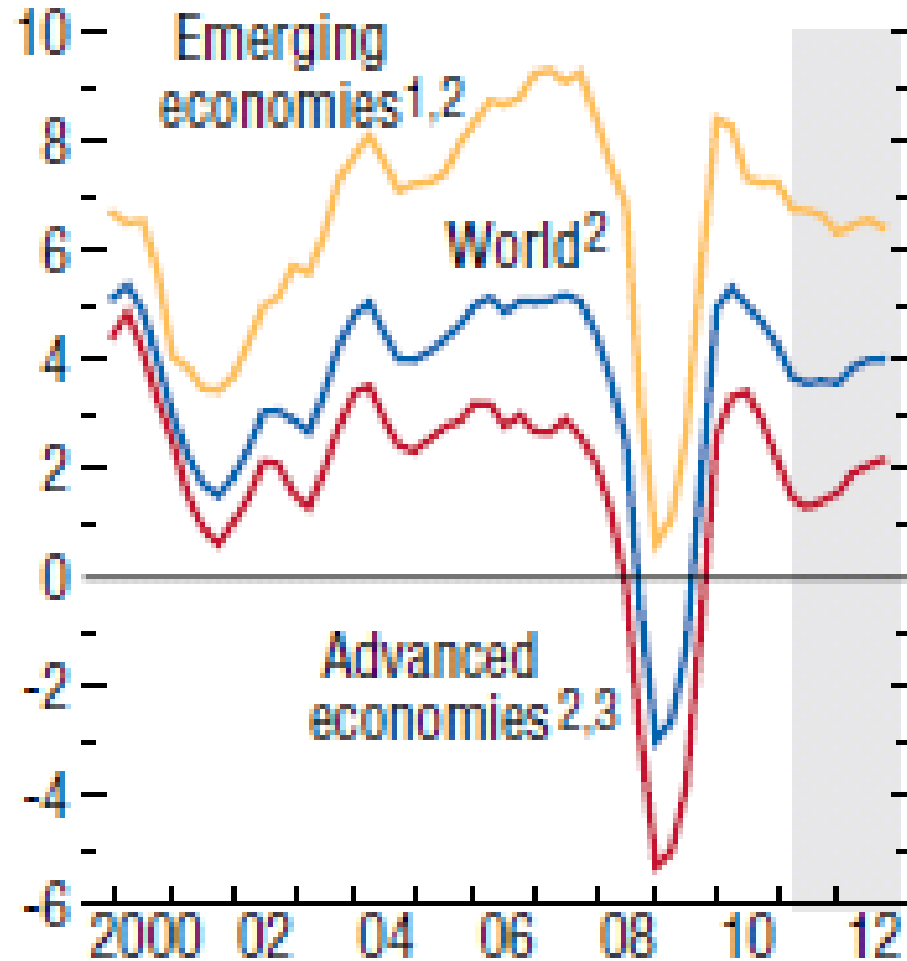
YÜKSELENLERİN LİDERİ ÇİN

Dünya gelirin yüzde 48'e yakını, yükselen ve gelişmekte olan 150 ülkenin. **Çin**, dünyadaki yüzde 13,6 payıyla grubun lideri. **Hindistan, Rusya, Brezilya** takipçiler.

		Emerging and Developing Economies	World	Emerging and Developing Economies	World	Emerging and Developing Economies	World
Emerging and Developing Economies	150	100.0	47.9	100.0	36.4	100.0	85.0
Regional Groups							
Central and Eastern Europe	14	7.2	3.5	9.4	3.4	3.0	2.6
Commonwealth of Independent States ²	13	8.9	4.3	9.9	3.6	4.9	4.2
Russia		6.3	3.0	6.5	2.4	2.5	2.1
Developing Asia	27	50.3	24.1	43.8	15.9	61.4	52.2
China		28.4	13.6	25.7	9.3	23.2	19.7
India		11.4	5.5	5.2	1.9	20.6	17.5
Excluding China and India	25	10.5	5.1	12.9	4.7	17.6	15.0
Latin America and the Caribbean	32	18.0	8.6	14.6	5.3	9.8	8.3
Brazil		6.1	2.9	3.4	1.2	3.3	2.8
Mexico		4.4	2.1	4.6	1.7	1.9	1.6
Middle East and North Africa	20	10.5	5.0	17.0	6.2	7.1	6.0
Sub-Saharan Africa	44	5.1	2.4	5.4	2.0	13.8	11.7
Excluding Nigeria and South Africa	42	2.6	1.2	2.8	1.0	10.2	8.7

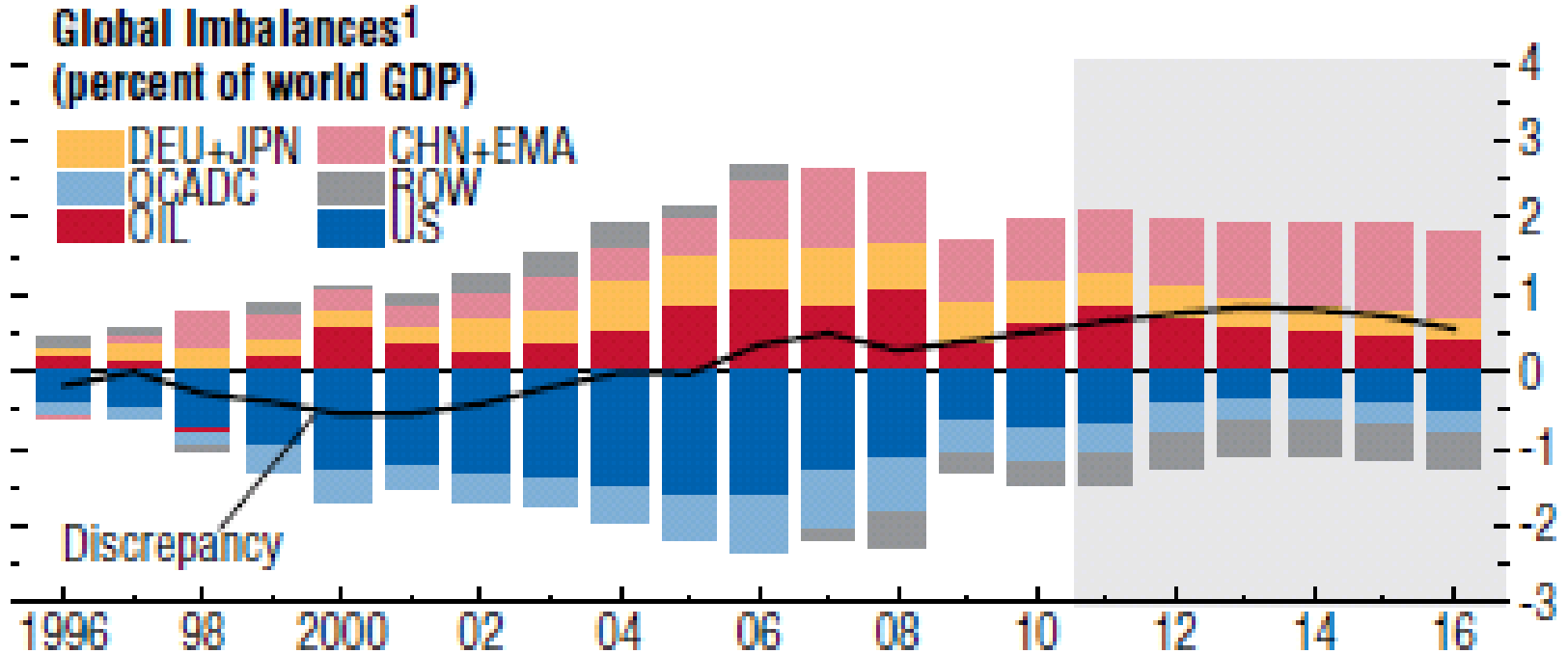
DURGUNLUK DÖNEMİ

Yükselen ülkeler de dahil olmak üzere, dünya ekonomisi bir durgunluk dönemine giriyor

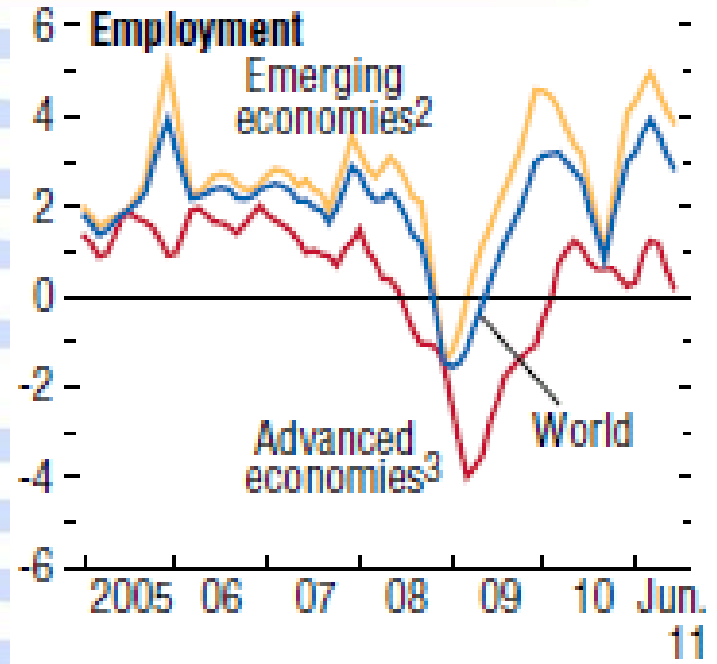
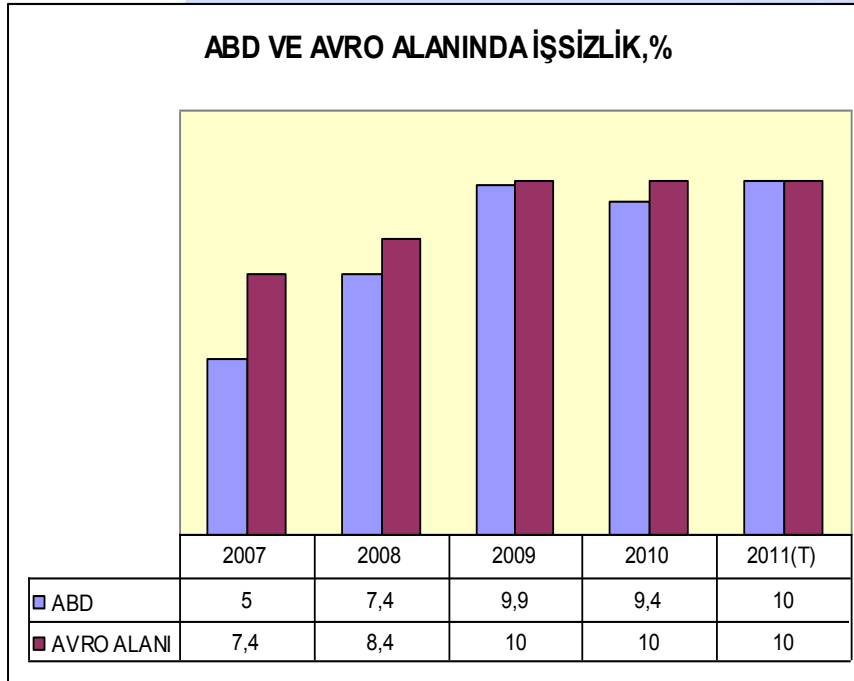
CARİ AÇIK VERENLER VE KULLANANLAR DEĞİŞMEDİ

ABD yine en büyük dış kaynak kullanıcısı. Bazı çevre ülkeler onu izliyor. Almanya, Japonya Çin ve diğer Asya ülkeleri, cari fazlalarını kullanıyor

KRİZ ÖNCESİ İSTİHDAMA DÖNÜLEMEDİ

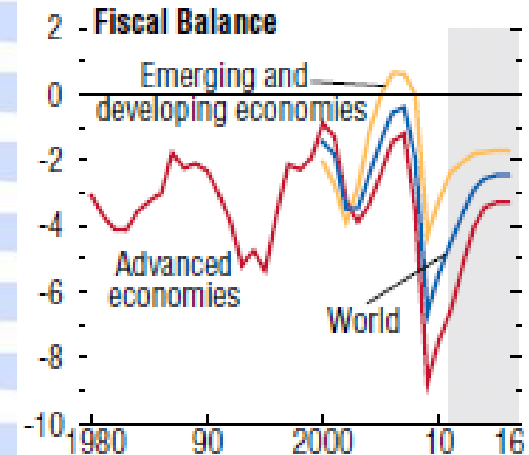
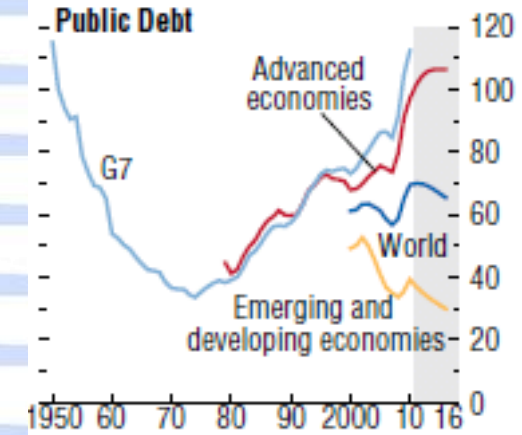
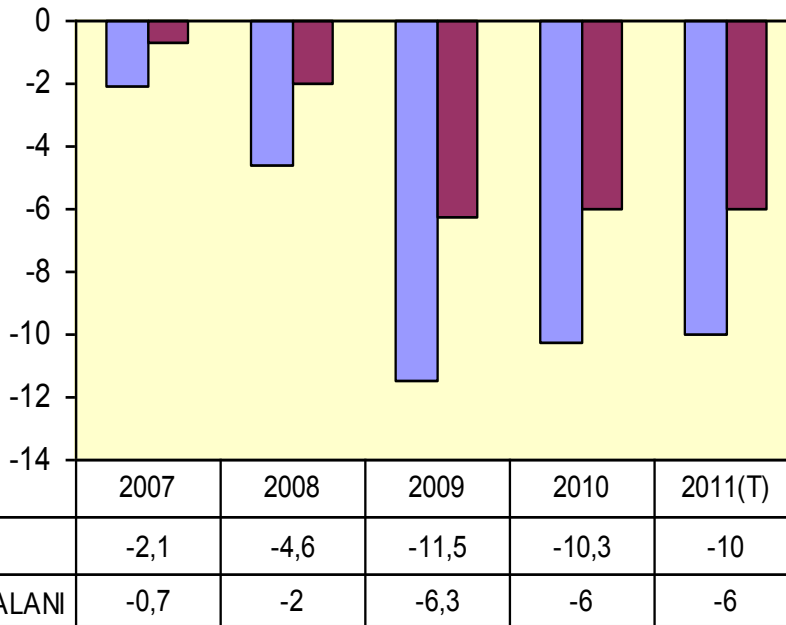
- **İşsizlik**, ABD'de 5 puan, Avro alanında 3 puan yükselerek yüzde 10'da basamak yaptı.

KURTARMA OPERASYONLARI KAMU MALİYESİ SORUNU YARATTI

MERKEZİN BÜTÇE AÇIĞI ARTTI, KAMU BORÇ STOKU DA YÜKSELİYOR

KRİZİ YATIŞTIRMA BÜTÇE AÇIĞINI PATLATTI,
BÜTÇE AÇIĞI/GSYH, %

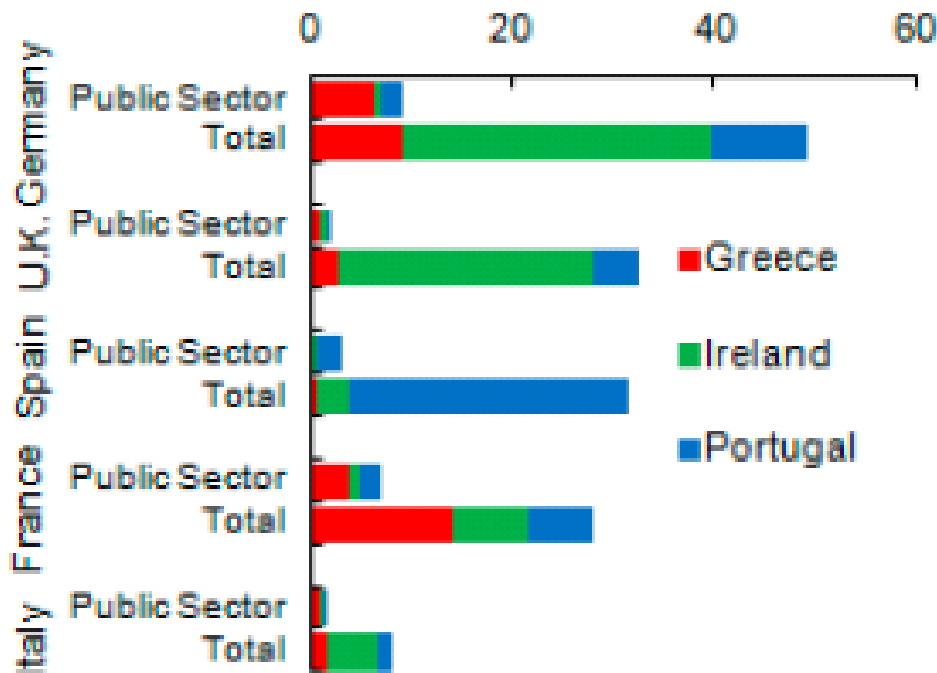

AVRUPA BANKALARININ RİSKLERİ

Large European Bank Exposures

European Banking System Cross-Border
Exposures to Selected Economies, 2010Q4

(percent of banking system equity)

Sources: BIS; ECB; and IMF staff estimates.

BRIC'in Yükselişi

Avrupa'nın şekillenmesine etki edecek diğer güç, kısa adı **BRIC** olan, **Brezilya, Rusya, Çin ve Hindistan** bloku. BRIC'in 2010 sonunda 63 trilyon dolarlık dünya hasılasındaki payı **yüzde 17,5'u** bulmuş durumda.

DÜNYAYA YÖN VERENLERİN GÖSTERGELERİ(2010,Milyar \$,%)

Blok/Ülke	GSYH(2010)	Pay,%	Bym.2009	Bym.2010	Kamu Brc/GSYH	Cari denge	Cari D/GSYH
ABD	14.660	23,2	-2,6	2,8	62,9	-470	-3,2
AB	16.071	25,4	-4,1	1,8	85	-23,4	-0,1
<i>Almanya</i>	3.316	5,2	-4,7	3,5	83,4	188,4	5,7
BRIC	10.972	17,4	1,9	8,1	32,7	277,5	2,5
Çin	5.878	9,3	9,2	10,3	16,3	305,4	5,2
Brezilya	2.091	3,3	-0,6	7,5	54,7	-47,3	-2,3
Hindistan	1.538	2,4	6,8	10,4	50,6	-51,7	-2,6
Rusya	1.465	2,3	-7,8	4	9	71,1	4,8
Japonya	5.459	8,6	-6,3	3,9	199,7	166,5	3,6

DÖRT PARÇALI AVRUPA

Avrupa'nın, bugünkü halini 4 parça olarak nitelemek mümkün..

Küresel kriz sonrasında AB'sine bakıldığında öncelikle **Avro alanı** olarak nitelendirilen yapıdaki 17

ülkenin iki farklı gruba ayrıldığını gözlemleyebiliriz.

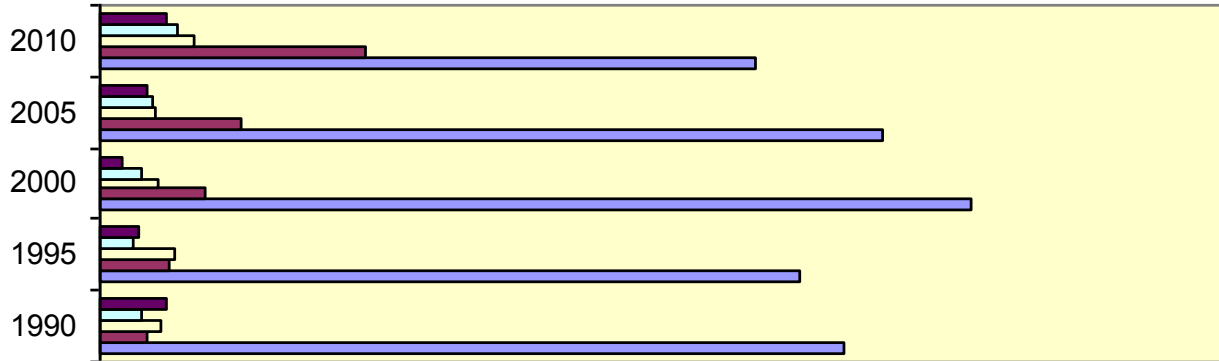
Bulgaristan	Almanya	Yunanistan
Çek c	Fransa	İspanya
Macaristan	Holanda	İtalya
Polonya	Belçika	Portekiz
Romanya	Lux.	Malta
Danimarka	Avusturya	Slovakya
İsveç		Slovenya
İngiltere		İrlanda
Norveç		G.Kıbrıs
İsviçre		Estonya

ABD GERİLERKEN BRIC YÜKSELİYOR

63 trilyon dolarlık 2010 dünya hasılasında ABD'nin payı yüzde 23'e inmiş durumda. Buna karşılık, **BRIC** adı altında ittifak kuran Çin,Rusya,Hindistan ve Brezilya'nın 1990'da yüzde 7,5 olan hasıla

payları **2010'da yüzde 21'e** çıkarak 15 yılda 3 kata yakın artmış bulunuyor.

ABD ve BRIC'in Dünya Gelir Payları:1990-2010,%

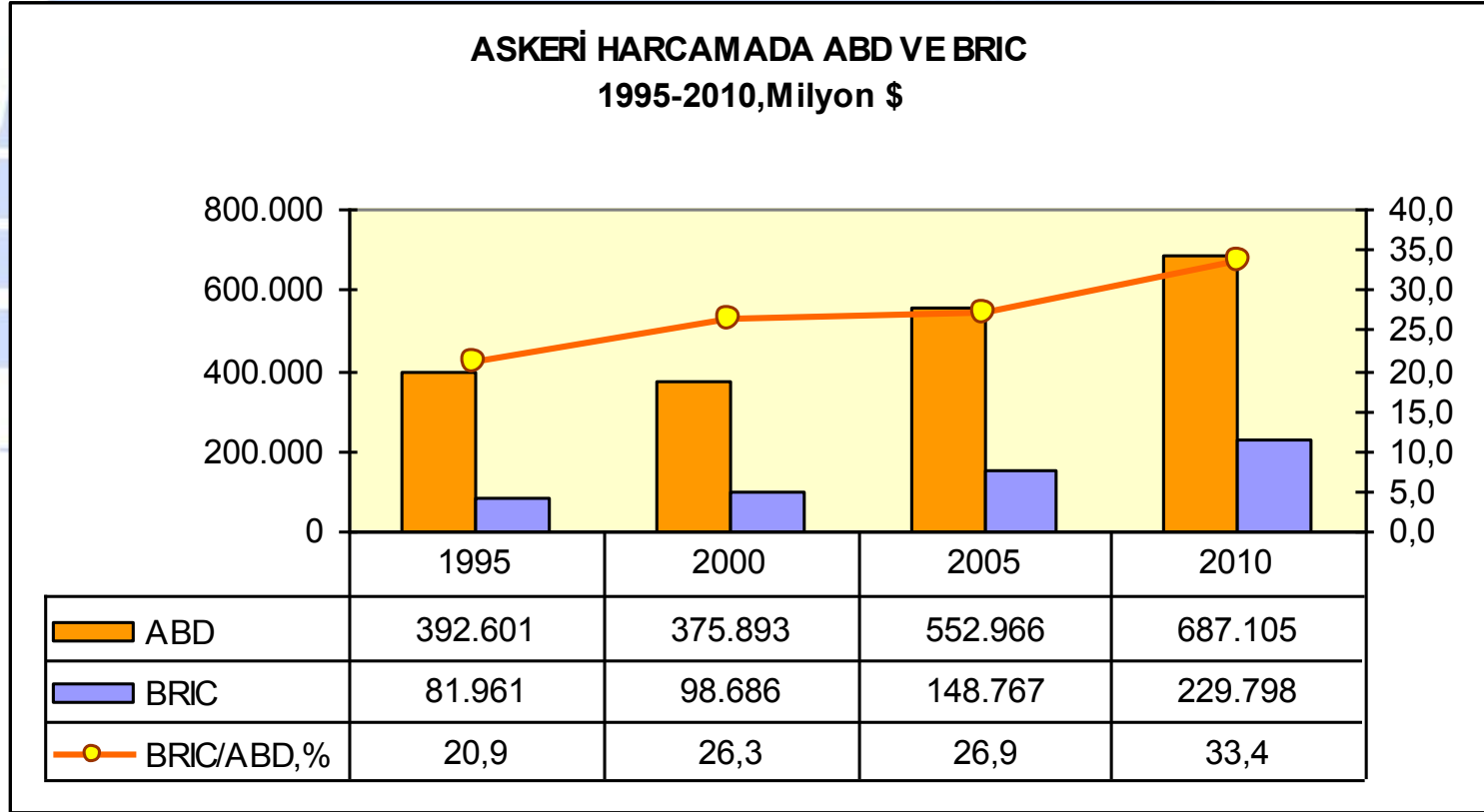

	1990	1995	2000	2005	2010
■ Rusya F.	2,4	1,3	0,8	1,7	2,3
□ Hindistan	1,4	1,2	1,4	1,8	2,7
□ Brezilya	2,1	2,6	2,0	1,9	3,3
■ Çin	1,6	2,5	3,7	4,9	9,3
■ ABD	26,3	24,7	30,7	27,6	23,1

YÜKSELEN BRIC DE ASKERİ HARCAMALARINI HIZLA ARTIRIYOR

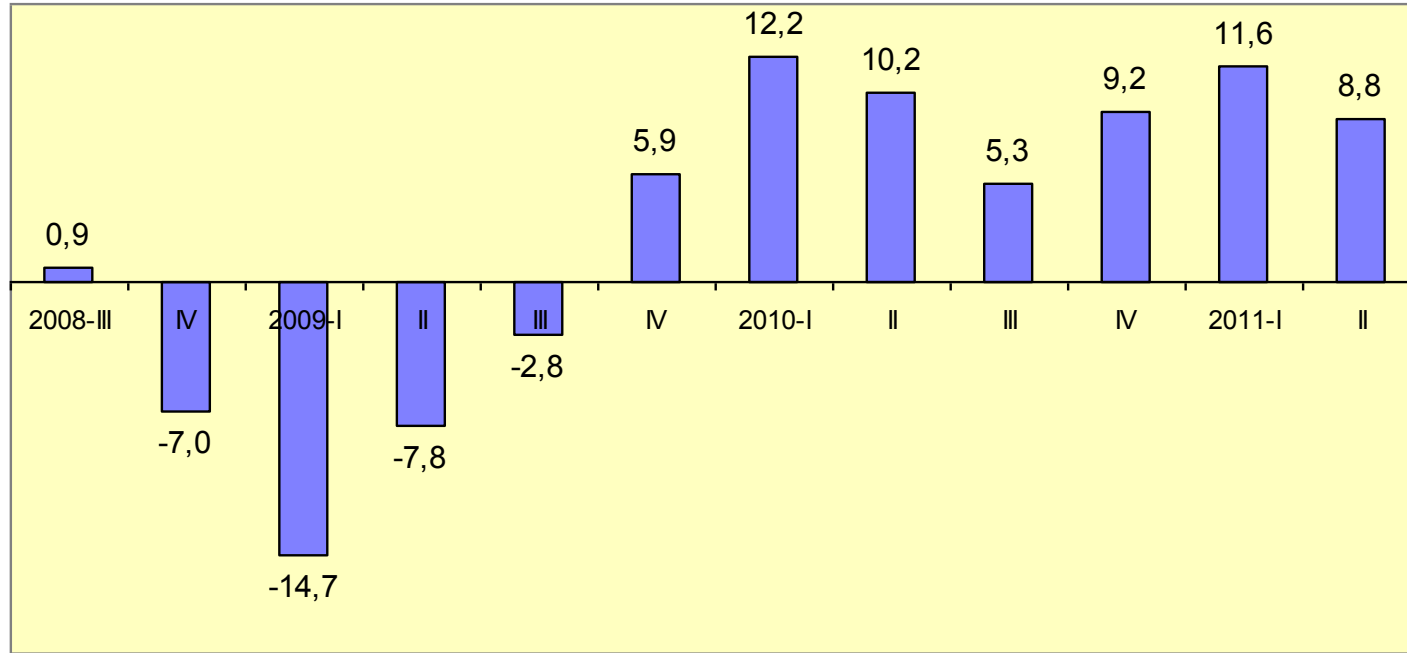
2001-2010 döneminde dünyada askeri harcamalar yüzde 50 arttı. Dünya hasılasının her yıl ortalama yüzde 3'e yakını askeri harcamaya gidiyor. Aynı kaynağa göre, 2001-2010 döneminde ABD'nin askeri

harcamaları yüzde 81, Çin'inki ise yüzde 189 arttı.

TÜRKİYE KRİZDEN ETKİLENDİ, SONRA TOPARLANDI – Krize girişte ve toparlanmada sıcak para hareketleri etkili oldu

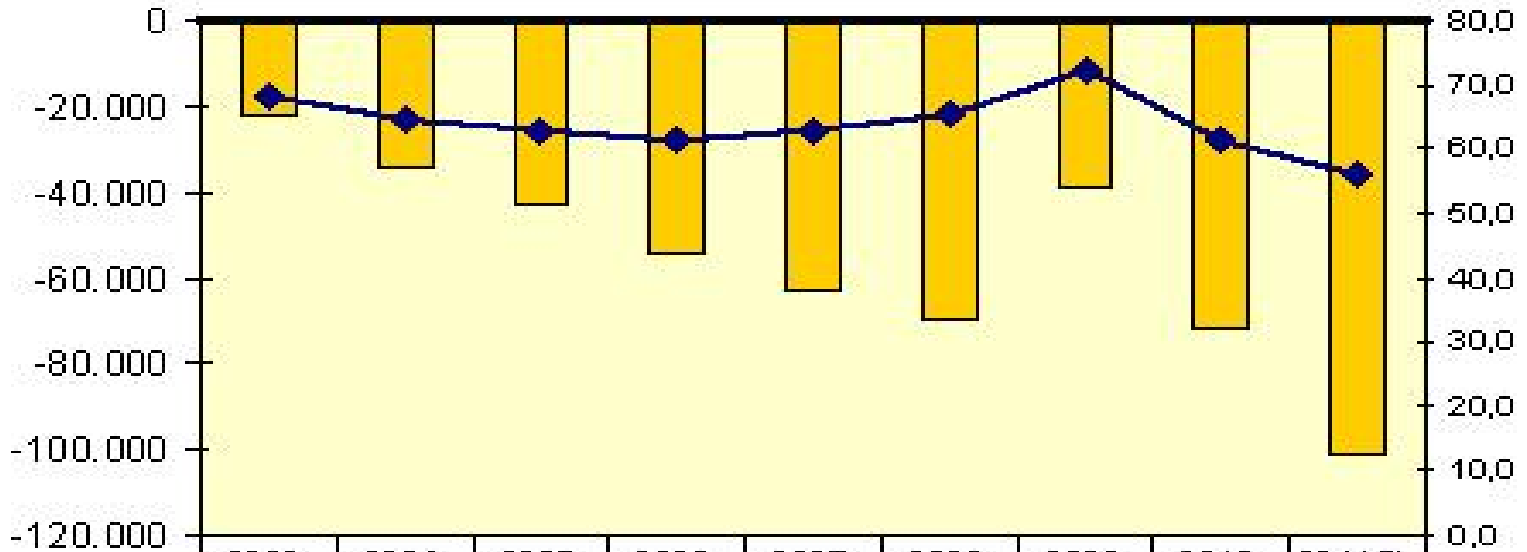
ÇEYREK YILLAR İTİBARIYLA BÜYÜME:2008-2011

DIŞ TİCARET AÇIĞINDA DEVASA BÜYÜME

2003-2011 Döneminde dış ticaret açığı
yüzde 360 büyüdü

AKP İKTİDARINDA DIŞ TİCARET AÇIĞI
(MİLYON \$, %)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011(*)
Dış Tic. Açığı	-22.087	-34.373	-43.298	-54.041	-62.791	-69.936	-38.786	-71.661	-100.940
İhr/İth, %	68,1	64,8	62,9	61,3	63,1	65,4	72,5	61,4	56,2

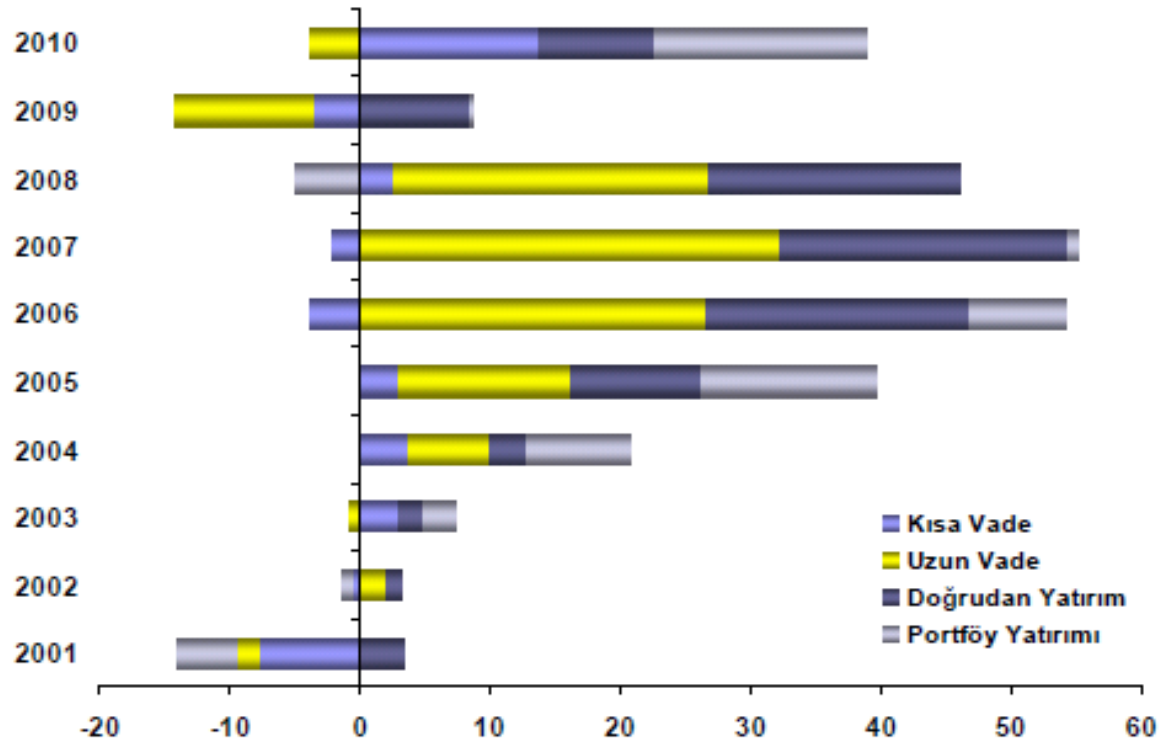
YÜKSEK BÜYÜME, YÜKSEK CARİ AÇIK

Dış kaynakla büyüyen ekonomi, dış kaynak çekmek için döviz kurunu düşük tuttukça ithalatı, dolayısıyla cari açığı patlattı.

CARİ AÇIK SÜPER LİĞİ: 13 ÜLKE					
2011,Milyon \$, %					
Ülkeler	Cari Açık	Pay,%	2011 GSYİH	Pay, %	Cari Açık/ GSYİH,%
1. Yunanistan	27.544	2,6	310.365	1	9
2. Türkiye	70.711	6,8	797.605	2,6	8,9
3. Portekiz	18.981	1,8	236.146	0,8	8
4. Polonya	24.300	2,3	497.976	1,6	4,9
5. İtalya	91.436	8,8	2.181.362	7,1	4,2
6. ABD	567.897	54,4	15.227.074	49,9	3,7
7. Çek C	6.796	0,7	218.363	0,7	3,1
8. İspanya	45.184	4,3	1.484.708	4,9	3
9. Fransa	76.051	7,3	2.750.708	9	2,8
10. Kanada	45.447	4,4	1.737.268	5,7	2,6
11. İngiltere	36.710	3,5	2.471.883	8,1	1,5
12. Meksika	15.578	1,5	1.167.124	3,8	1,3
13. Avustralya	16.900	1,6	1.448.154	4,7	1,2
13 Ülke	1.043.535	100	30.528.736	100	3,4

CARİ AÇIĞIN FİNANSMANINDA SICAK PARA AĞIRLIK KAZANDI

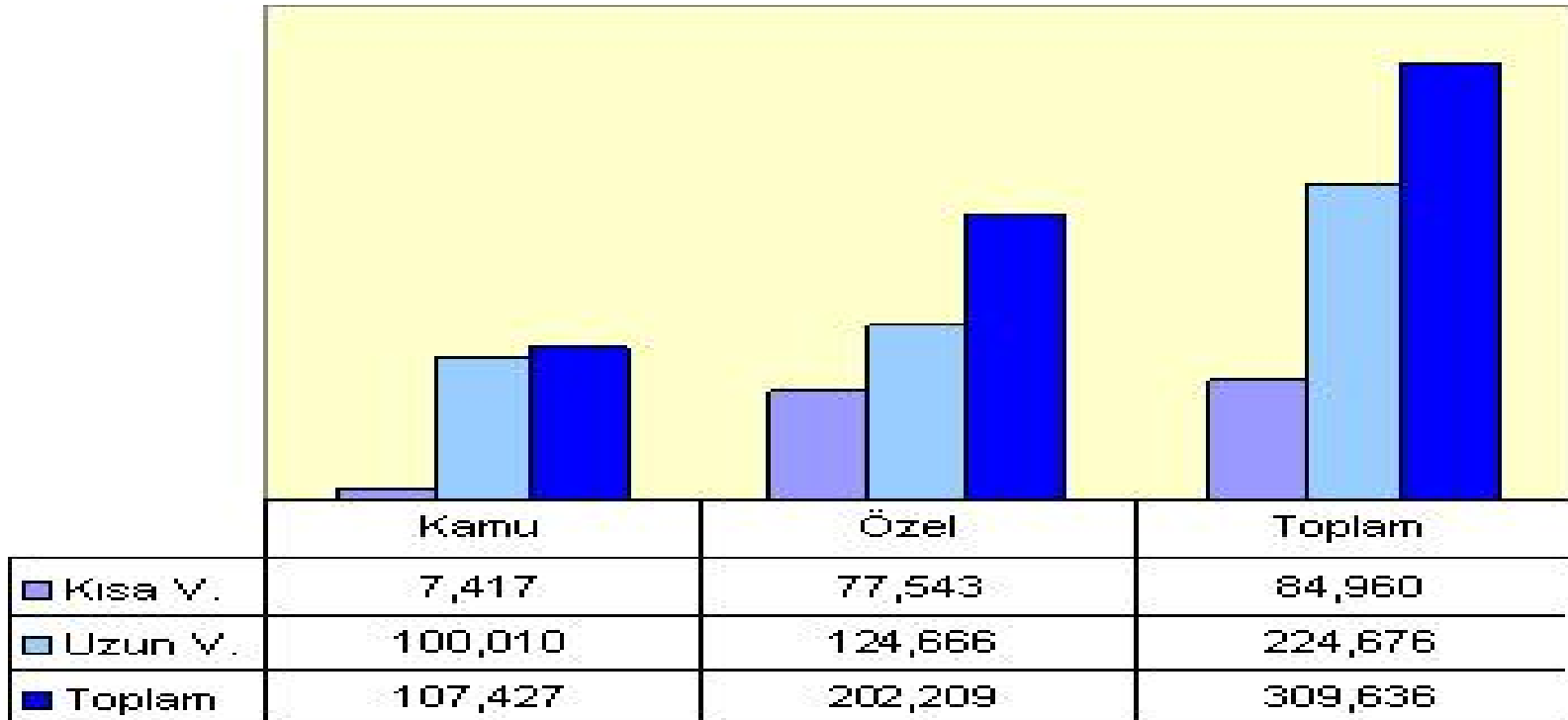
Sermaye Girişi (Milyar Dolar)

DIŞ BORÇ, TÜRKİYE'NİN KIRILGANLIĞI

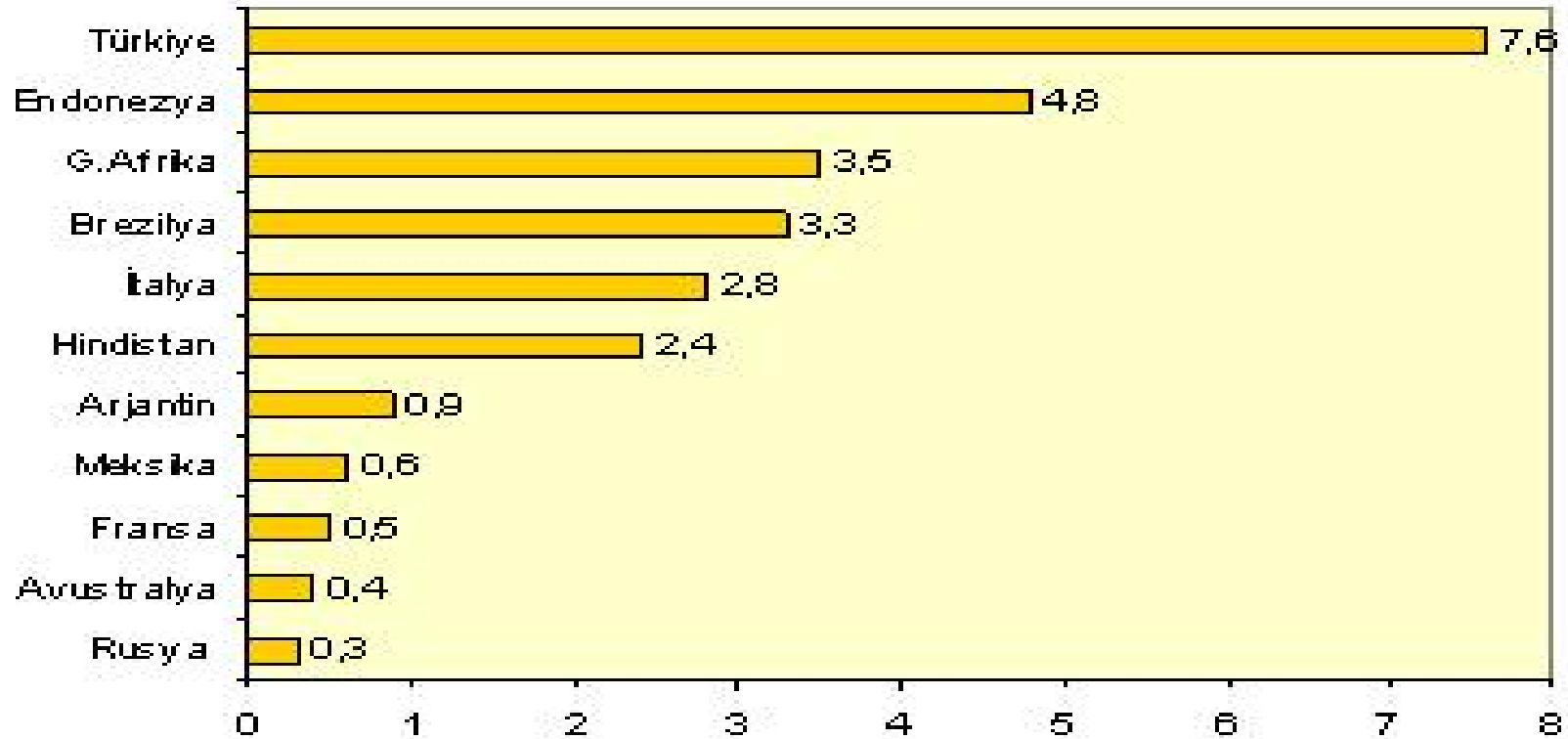
2011 ortasında Türkiye'nin dış borçları 310 milyar doları buldu. Üçte ikisi özel sektörün ve dörtte biri kısa vadeli

TÜRKİYE'NİN DIŞ BORÇ YÜKÜ
(2011,2. Ç. Milyon \$)

IMF'E GÖRE TÜRKİYE KRİZİN EŞİĞİNDE

IMF'E GÖRE KRİZE EN YAKIN ÜLKE TÜRKİYE (KRİTİK EŞİK:3)

GERÇEK İŞSİZLİK YÜZDE 19'A YAKLAŞIYOR

Resmi işsizlik yüzde 10-11'de katılırken
geniş tanımlı işsizlik yüzde 19'a yaklaştı

- RESMİ VE GERÇEK İŞSİZLİK ORANLARI**

(Yüzde)	Nisan 2010	Nisan 2011	Fark (Puan)
U-1 Yeni İşsizler	5,8	5,0	-0,8
U-2 Klasik Tanım	12,0	9,9	-2,1
U-3 Ümitsizler	14,3	12,3	-2,0
U-4 Çalışmaya Hazırlar	18,3	16,3	-2,0
U-5 Mevsimlik ve Z.B.E.İ.	15,4	12,6	-2,7
U-6 Hepsi Dahil	21,4	18,8	-2,6

Alternatif tanımlar:

U-1 Beş ay ve daha kısa süredir iş arayanları

U-2 TÜİK tarafından açıklanan klasik tanımı

U-3 Klasik tanım + iş bulma ümidi olmayanları

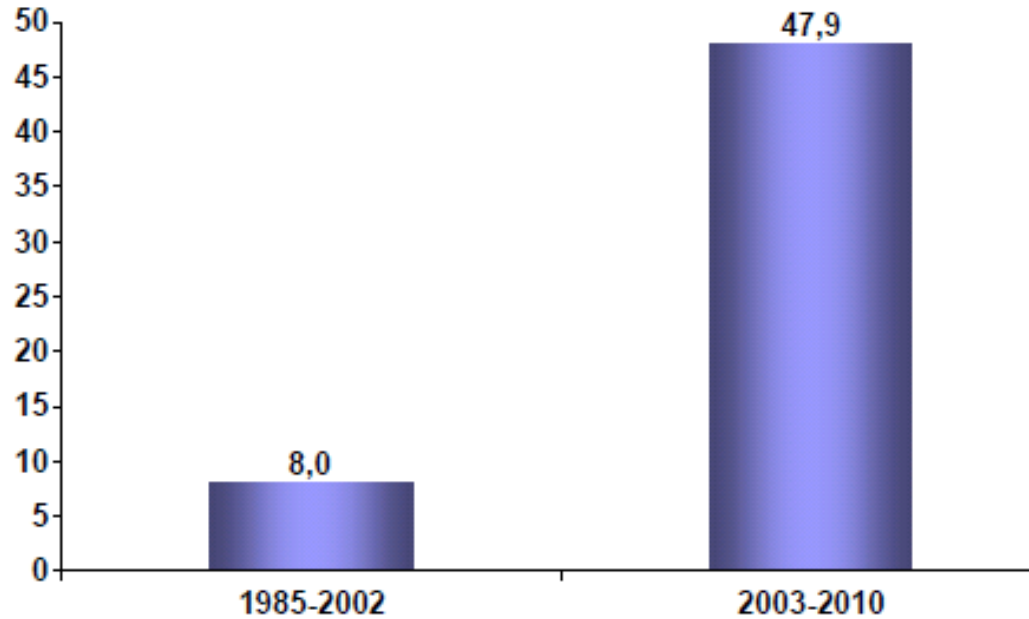
U-4 Klasik tanım + ümitsizleri + iş aramayıp çalışmaya hazır olanları

U-5 Klasik tanım + mevsimlik çalışanları + zamana bağlı eksik istihdamı (Z.B.E.İ)

U-6 Klasik tanım + ümitsizleri + iş aramayıp çalışmaya hazır olanları + mevsimlik çalışanları + zamana bağlı eksik istihdamı içermektedir.

ÖZELLEŞTİRMELER BÜTÇE AÇIĞINI KAPAMADA ETKİLİ OLDU

Özelleştirme Uygulamaları* (Milyar Dolar)

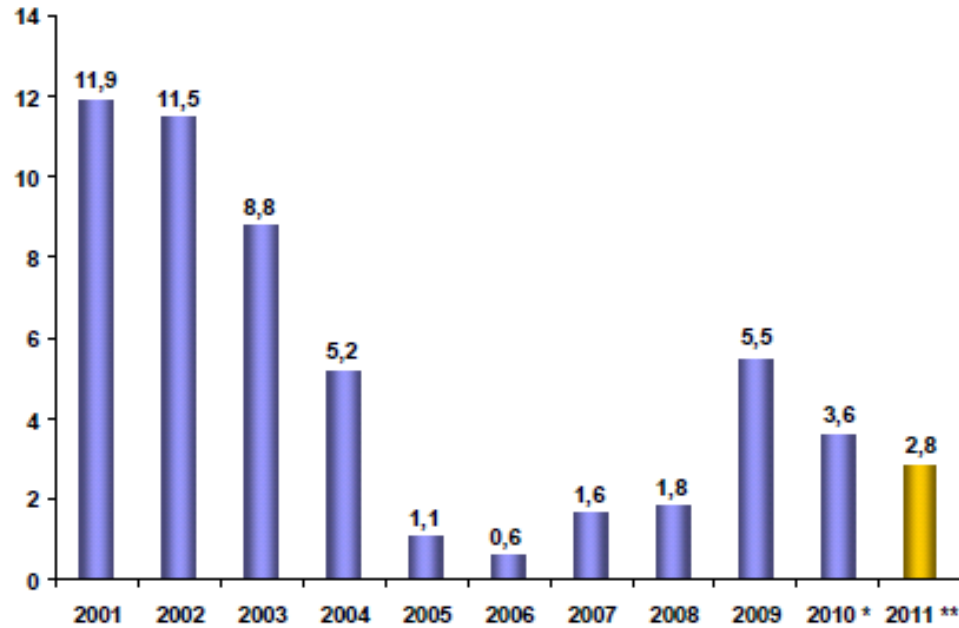
(*) 1985 – 2002 arası için ÖİB, 2003 – 2010 arası için ÖİB, TMSF ve Ulaştırma Bakanlığı tarafından yapılan özelleştirme işlemlerine ilişkin tutarlar kullanılmıştır.

Kaynak: ÖİB, TMSF

KRİZE KARŞI GÜVENCE: KAMU MALİYESİ

2009 krizinde yüzde 5,5 a kadar çıkan bütçe açığının milli gelire oranı, 2010 büyümesi ile artan KDV,ÖTV'ler sayesinde azaldı

Merkezi Yönetim Bütçe Açığı / GSYH (%)

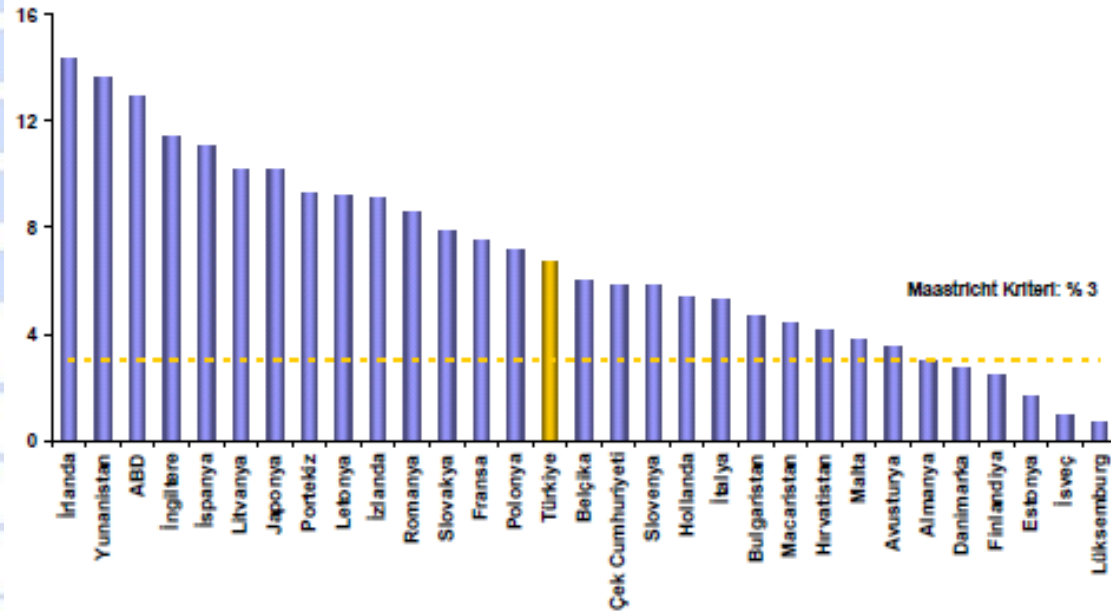
(*) 2010: Geçici Gerçekleşme

(**) 2011-2013: Orta Vadeli Program hedeflerini göstermektedir.

Kaynak: Maliye Bakanlığı

TÜRKİYE’NİN KAMU MALİYESİ, BİRÇOK ÜLKEYE GÖRE İYİ DURUMDA

Genel Yönetim Bütçe Açığı (2009 Yılı, % GSYH)

Kaynak: Eurostat

ABD, Japonya ve Yunanistan için: IMF Dünya Ekonomik Görünümü Veri Tabanı (Ekim 2010)

KAMU BORÇ STOKU DA BİRÇOK ÜLKEYE GÖRE İYİ DURUMDA

AB Üyesi Ülkelerde AB Tanımlı Borç Stoku / GSYH (%)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Euro Bölgesi (17 ülke)	70,0	68,4	66,2	69,9	79,3	85,1
AB (27 ülke)	62,8	61,5	59,0	62,3	74,4	80,0
Yunanistan	100,0	106,1	105,4	110,7	127,1	142,8
İtalya	105,9	106,6	103,6	106,3	116,1	119,0
Belçika	92,1	88,1	84,2	89,6	96,2	96,8
Portekiz	62,8	63,9	68,3	71,6	83,0	93,0
Almanya	68,0	67,6	64,9	66,3	73,5	83,2
Fransa	66,4	63,7	63,9	67,7	78,3	81,7
Macaristan	61,8	65,7	66,1	72,3	78,4	80,2
İngiltere	42,5	43,4	44,5	54,4	69,6	80,0
Avusturya	64,6	62,8	60,7	63,8	69,6	72,3
Hollanda	51,8	47,4	45,3	58,2	60,8	62,7
İspanya	43,0	39,6	36,1	39,8	53,3	60,1
Türkiye	52,7	46,5	39,9	40,0	46,1	42,2

CARİ AÇIĞA KARŞI GÜÇLÜ BÜTÇE

Hedef, bütçe açığı, kamu borç stoku görece düşük, bu sayede dış kaynak çeken, cari açığı da dert etmeyen bir ülke olmak.

Türkiye, **Orta Vadeli Programda** 2012-2014 için ortalama yüzde 5 büyüme hedefliyor

CARİ AÇIK, BÜTÇE AÇIĞI, BÜYÜME:
2000-2011, %

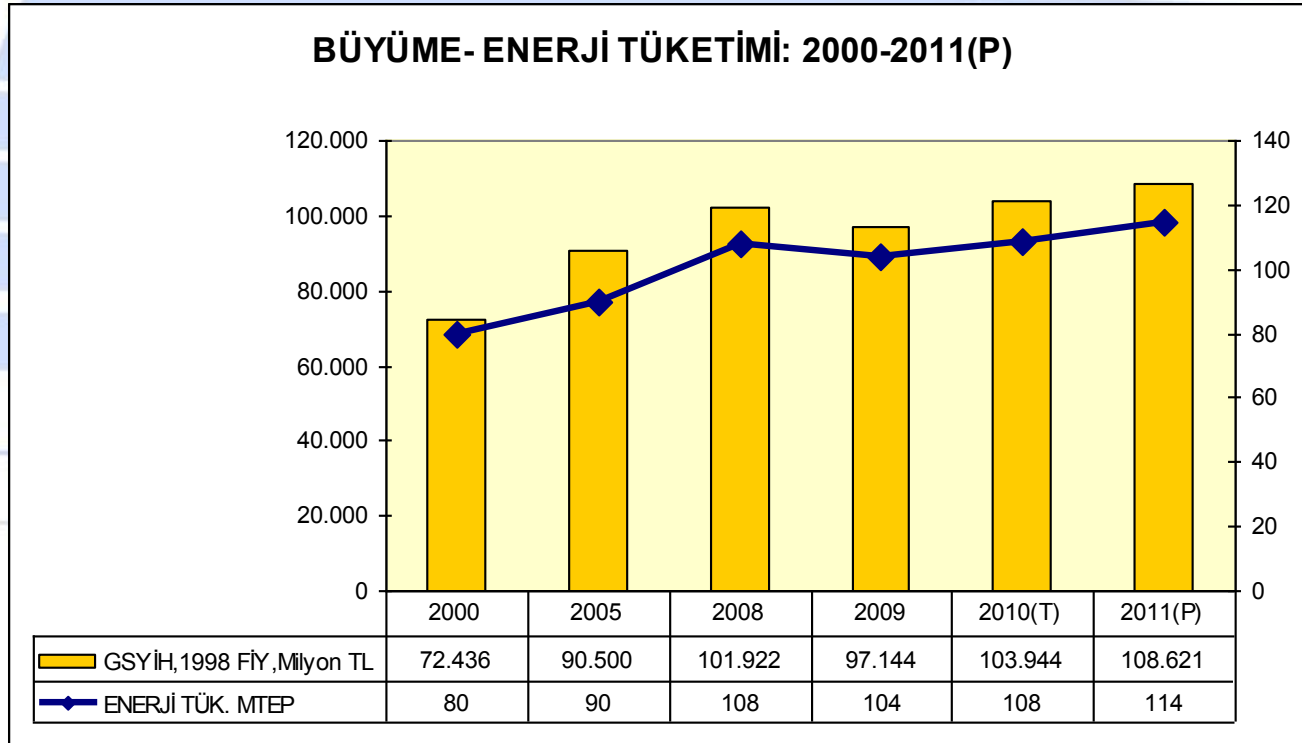

Cari Açık/GSYH	-3,7	1,9	-0,3	-2,5	-3,7	-4,6	-6,1	-5,9	-5,7	-2,3	-6,4	-10,5
Bütçe Açığı/GSYH	-8,2	-12,8	-11,6	-8,8	-5,4	-1,3	-0,6	-1,6	-1,8	-5,5	-3,6	-1,7
Büyüme	6,8	-5,7	6,2	5,3	9,4	8,4	6,9	4,7	0,7	-4,8	9,0	7,5

Güçlü bütçenin 3 yolu

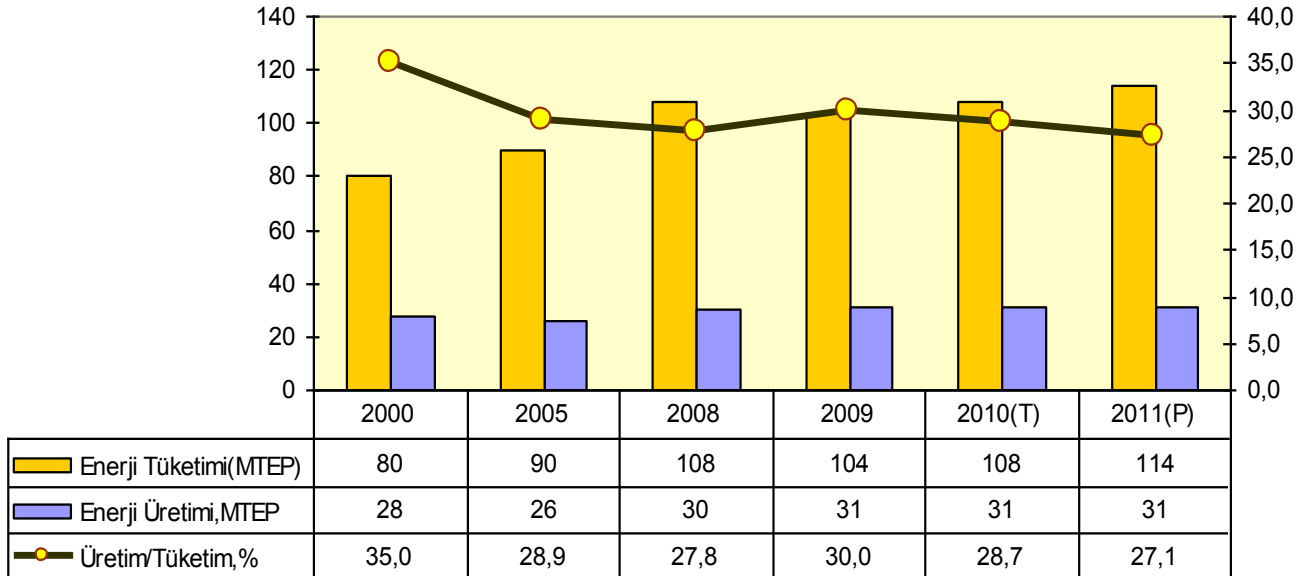
- **1-**Dış kaynak girişli büyümenin yol açtığı ithalattan ve tüketim kredileri ile canlı tutulan iç tüketimden alınan ÖTV, KDV biçimindeki **dolaylı vergilerin** payı yüzde 70'lere ulaştı .
- **2-**10 yılda toplamı 50 milyar doları bulan **özelleştirmeler**, neredeyse hiçbir muhalefetle karşılaşmadı, geliri bütçeye aktarıldı, dahası 50 milyar TL'lik **İşsizlik Fonu'na bile** hortum bağlanıp bütçe açıkları daraltıldı.
- **3-** Başta sanayi ve enerji olmak üzere kamu kesimi ekonomiden uzaklaştırılınca **yatırım harcamaları** azaltıldı, kamu çalışan sayısı ve istihdam giderleri düşürüldü. Eğitime, sağlığa, tarıma, hanehalkına destek kısıldıkça kısıldı. Likidite bolluğu ile faizler düşünce, faiz harcamalarının bütçedeki payı da yüzde 35'lerden yüzde 15'lere kadar geriledi.

BÜYÜME-ENERJİ TÜKETİMİ: Ekonomi büyürken **enerji tüketimi** de artıyor. Özellikle sanayi üretimi, enerji tüketimini belirliyor. 2010 sonunda toplam birincil enerji tüketim değerinin 108,2 MTEP olarak gerçekleşmesi ve 2008 yılı değerine ulaşması bekleniyor.

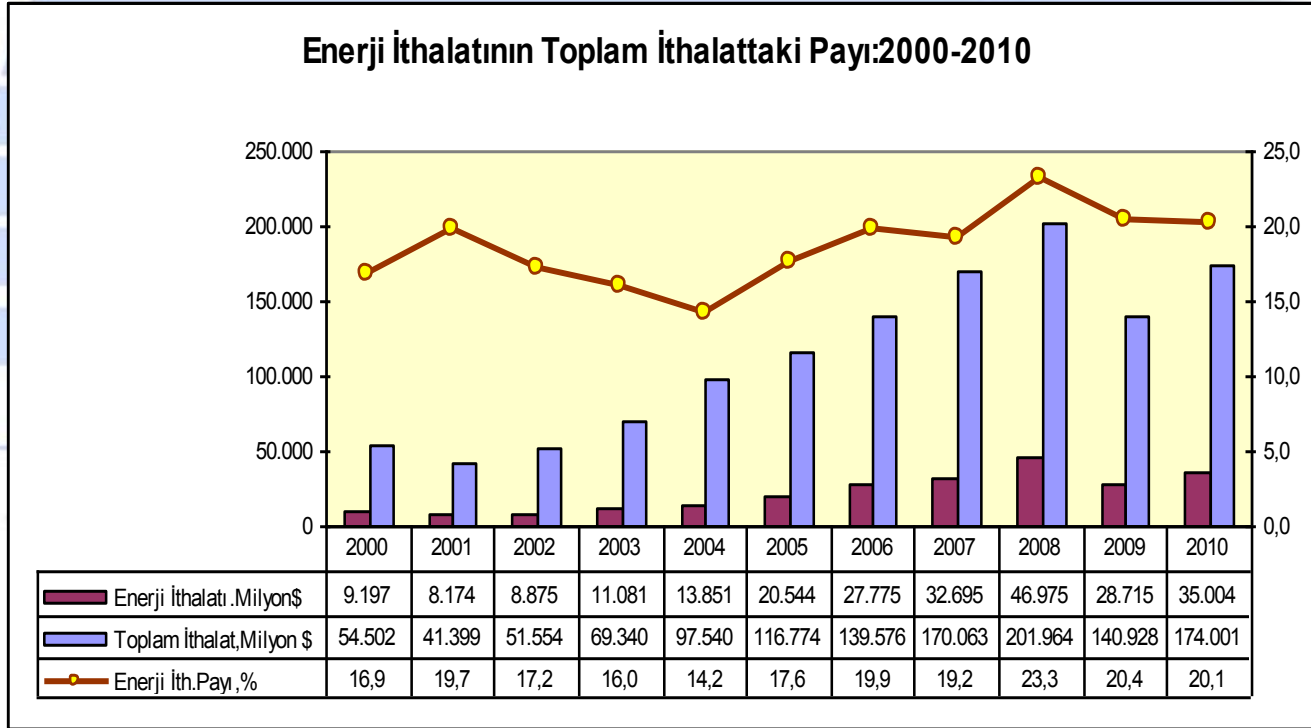
ENERJİNİN DÖRTTE ÜÇÜ İTHAL: Türkiye'nin tükettiği enerji, ekonomik büyüme ile artarken, tüketilen enerjinin dörtte üçe yakını ithalatla karşılanıyor. Yerli üretim, 2008'den bu yana artmazken ithal enerjinin 2011'de biraz daha artması bekleniyor.

**ENERJİDE BAĞIMLILIK:
ÜRETİM/TÜKETİM ORANI DÜŞÜYOR, %**

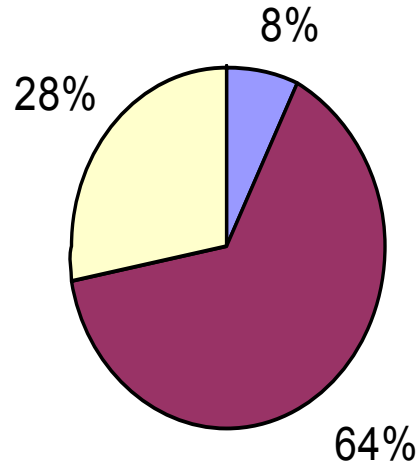
TOPLAM İTHALATTA ENERJİ YÜZDE 20: Büyüme ile birlikte elektrik tüketimi artarken, artan tüketim ancak ithalatla karşılanıyor ve ithalatta enerjinin payı , fiyatlardaki

değişmeye bağlı olarak yüzde 20 ile yüzde 24 arasında değişiyor.

İTHALATIN ÜÇTE İKİSİ HAMPETROL VE DOĞALGAZ

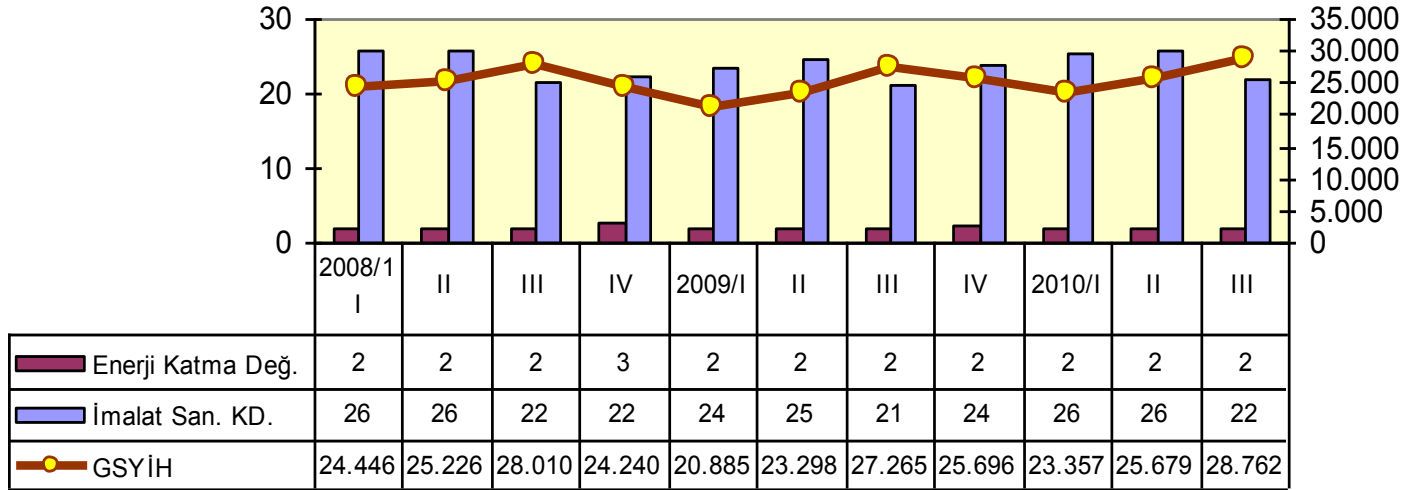
2000-2009 ENERJİ İTHALATININ BİLEŞİMİ
(TOPLAM 214,5 MİLYAR \$)

- Maden Kömürü , Linyit ve Turb
- Ham petrol ve Doğalgaz
- Kok , Rafine Petrol Ürünleri

ENERJİ ÜRETİMİ, MİLLİ GELİRİN YÜZDE 2'Sİ – Milli gelir sınıflamasında “enerji” kalemi yer almamakla birlikte **elektrik-gaz ile madencilik** toplamı **enerji** kabul edildiğinde bile, sektörel üretimin, GSYİH'nın yüzde 2'sini ancak bulduğu görülüyor. İmalat sanayiinin payı ise yüzde 25.

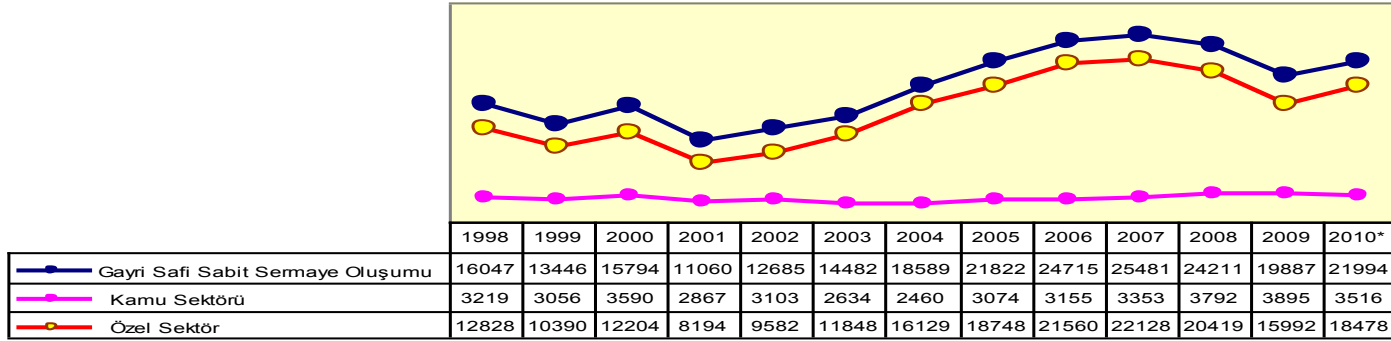
Milli Gelirde İmalat Sanayii ve Enerjinin Payları,
GSYİH, Milyar TL 1998 Fiy. %

KAMUNUN YATIRIM PAYI YÜZDE 20'LERE DÜŞTÜ 1990'lı yıllarla birlikte kamunun ekonomideki yeri küçültülürken toplam yatırımlardaki payı da yüzde 20'lere geriledi. Enerji,

kamu yatırımları içinde ancak yüzde 6 pay alabildi.

Yatırımlarda Kam u-Özel Payı:1998-2010, 1998 fiy. Milyon \$

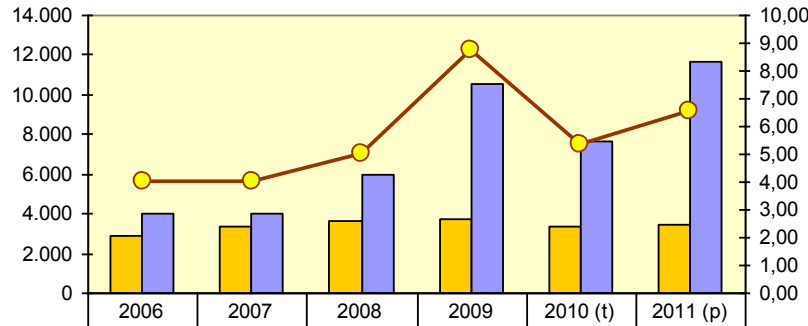

2010 Kamu Yatırımları ve Sektör Payları%

Ulaştırma	43,3
Eğitim	10,0
Tarım	9,5
Enerji	6,2
Sağlık	4,6
Madencilik	2,7
Konut	1,5
İmalat	0,8
Turizm	0,5
Diğer Hizmetler	20,8

ENERJİDE ÖZELLEŞTİRME, TİCARİLEŞTİRME BAŞARISIZ. Enerji arzı güvenliğini sağlama ve yerli üretimi artırma açısından bakıldığında, enerjideki özelleştirmenin sonuçlarının başarısız olduğu görülmektedir. Enerji yatırımlarında kamu geri çekilirken özelin yatırıma pek istahlı olmadığı gözlenmekte, bu da enerji arzını iyice riske sokmaktadır. Yatırımların görece canlandığı 2010'da özel sektör enerji yatırımları yüzde 5'te kaldı.

Enerji Yatırımlarında Kamu-Özel Payı: 2006-2011(P)

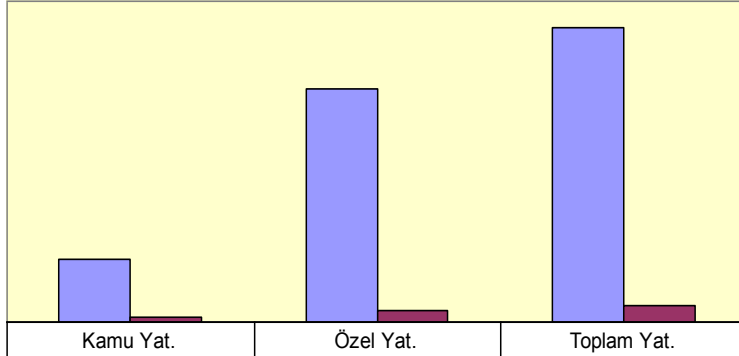
Kamu ener Y.	2.903	3.350	3.600	3.740	3.340	3.420
Özel Ener Y.	4.006	4.006	5.966	10.591	7.687	11.626
Enerji yat/Topl Yatr.	4,03	4,01	4,98	8,74	5,31	6,52

**ÖZEL YATIRIMLARDA
SEKTÖR
PAYLARI:%2010**

Tarım	2,9
Madencilik	1,8
İmalat	44,7
Enerji	5,0
Ulaştırma	26,5
Turizm	4,7
Konut	5,4
Eğitim	1,1
Sağlık	3,3
Diğer Hizmetler	4,7

SON 5 YILDA ENERJİ YATIRIM PAYI YÜZDE 6'NIN ALTINDA 2006-2010 arasında kamunun 17 milyar TL, özel sektörün 36 milyar TL'lik yatırımı ile enerjiye toplam yatırımların ancak yüzde 5,8'i (53 Milyar TL) yapılabildi. Bu da çok yetersiz tabi . Enerjisinin yüzde 75'ini ithalatla karşılayan bir ülke için hem de çok yetersiz.

2006-2010 Dönemi Yatırımlarda Kamu-Özel ve Enerji Payları, Cari Fiyatlarla, Milyon TL

Yatırım	193.396	725.250	918.646
Enerji yatırımı	17.406	36.262	53.668

2006-2010 Dönemi Yatırımlar ve Enerji, Cari Fiy. Milyon TL

	Yatırım	Enerji yatırımı	Enerji %
Kamu Yat.	193.396	17.406	9,0
Özel Yat.	725.250	36.262	5,0
Toplam Yat.	918.646	53.668	5,8
Kamu Y.%	21,1	32,4	
Özel Y.%	78,9	67,6	

BAĞIMLILIK TEHLİKELİ BOYUTTA...

- Diğer ithal kaynaklar da dahil edildiğinde **elektrik üretiminin yaklaşık yüzde 58'i ithal kaynaklardan sağlanıyor.**
- İthal doğal gazı bu ölçüde bağımlılık ve bunun ağırlıkla tek bir ülkeye bağlı olması, önemli bir arz güvenliği riski oluşturmasının yanı sıra, son iki yıl içinde yoğun bir şekilde yaşanan elektrik fiyat artışlarının da temel nedenini oluşturmaktadır.

ENERJİ ARZ GÜVENSİZLİĞİ BÜYÜYOR, KAMU YATIRIMLARI ARTIRILMALI

- Sıcak para girişi ile büyüme, enerji tüketimini artırıyor. Ancak, üretim artışı çok yavaş ve ithalat kamçılanıyor.
- Döviz kurunun düşük seyri ve düşük seyreden dünya fiyatları, doğalgaz esaslı politikayı besliyor.
- Enerjide özelleştirme ve ticarileştirmenin sonuçları başarılı değil.
- Enerjide esas olan arz güvenliği ve düşük maliyettir. Bu da ancak kamu üretimiyle mümkün.
- Özellikle Türkiye şartlarında kamunun enerji yatırımları ve üretimi artırılmalıdır.

Sonuçlar ,Uyarılar, Öneriler

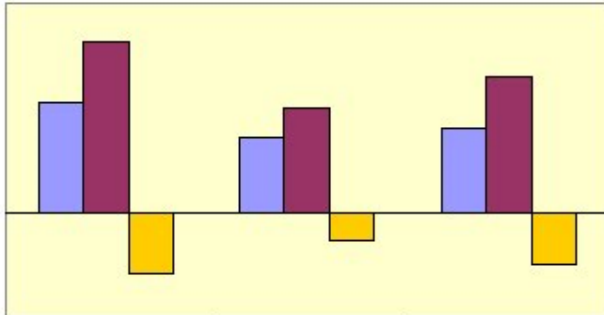
- Sıcak para odaklı büyüme, yerli üretimi ve istihdamı zayıflattı. İşsizlik, özellikle genç işsizliği, diplomalıların işsizliği bu politika ile tırmandı.
- Gıda enflasyonu, TÜFE'nin üstünde seyretti ve reel gelirleri düşen alt -orta sınıflar daha da yoksullaştı. Ertelenen enerji zamları ile birlikte yeni bir enflasyon tırmanışı gündemde.
- Reel ücretler geriledi. Hane borçlanması kamçılandı, risk büyüdü. Alt sınıflar için gelir dağılımı daha da bozuldu.
- İstanbul-Marmara odaklı büyüme, bölgesel eşitsizlikleri artırarak iç barışı tehdit ediyor.

Sonuçlar ,Uyarılar, Öneriler

- Türkiye'nin **yeni bir gelişme-büyüme paradigmasına** ihtiyacı var. Bu büyümenin finansmanında iç kaynaklar daha çok kullanılmalı, dış kaynaktan doğrudan yabancı sermaye ve uzun vadeli kaynak kullanımı, sıcak paraya tercih edilmeli.
- **İstanbul'un kent rantına odaklı yönelişleri teşvikten vazgeçilmeli, yoksullaştıran bir ihracatçı sanayi yerine, rekabet gücünü teknolojik atılımlardan alan gerçek ihracatçı yeni bir sanayileşme paradigması geliştirilmeli.**
- Artan işsizliği, büyüyen gelir eşitsizliğini, bölgesel eşitsizlikleri dikkate alan demokratik merkezi bir planlamaya gidilmeli, kamu sektörü, hem altyapıda hem yatırım ve üretimde etkinleştirilmeli.

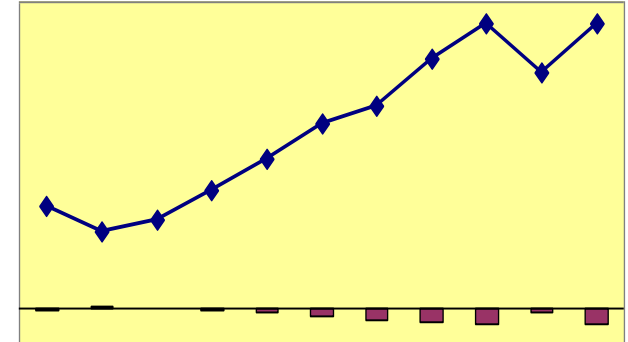
BÜYÜME-CARİ AÇIK: Ekonomik büyüme, büyük ölçüde ithalatla gerçekleşiyor, ihracat geride. Ortaya çıkan dış ticaret açığını, döviz açığı (cari açık) izliyor. Ekonomi, birkaç yılda bir, cari açık krizleri yaşıyor.

DIŞ TİCARETTE KRİZ VE SONRASI
2008-2010(9 AY,Bin \$)

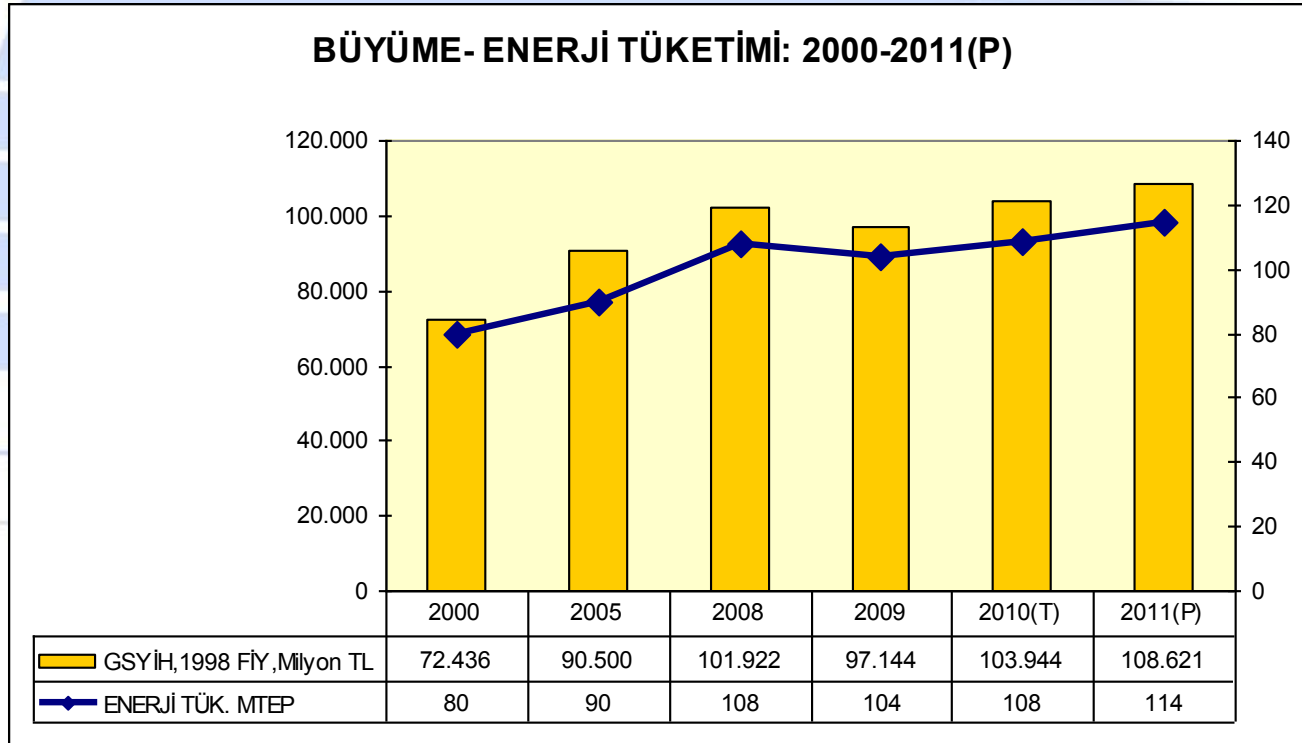
	2008	2009	2010
İHRACAT	105 186 665	73 116 207	81 884 351
İTHALAT	163 542 694	100 142 247	130 523 383
DIŞ TİC. AÇIĞI	-58 356 029	-27 026 040	-48 639 032

Büyüme ve Cari Açık ilişkisi:2000-2010,Milyon \$

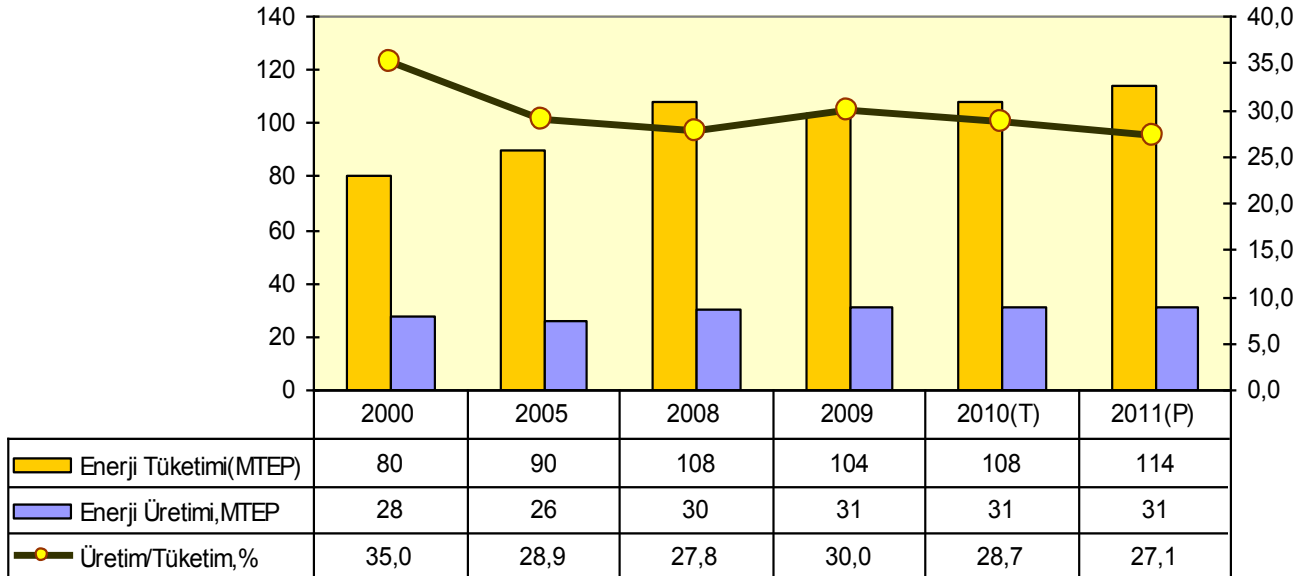
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Cari Açık,Milyon \$	-9.920	3.760	-626	-7.515	-14.431	-22.198	-32.193	-38.311	-41.946	-14.410	-45.001
GSYİİ,Milyon \$	265.384	196.736	230.494	304.901	390.387	481.497	526.429	648.625	742.094	616.753	741.316

BÜYÜME-ENERJİ TÜKETİMİ: Ekonomi büyürken **enerji tüketimi** de artıyor. Özellikle sanayi üretimi, enerji tüketimini belirliyor. 2010 sonunda toplam birincil enerji tüketim değerinin 108,2 MTEP olarak gerçekleşmesi ve 2008 yılı değerine ulaşması bekleniyor.

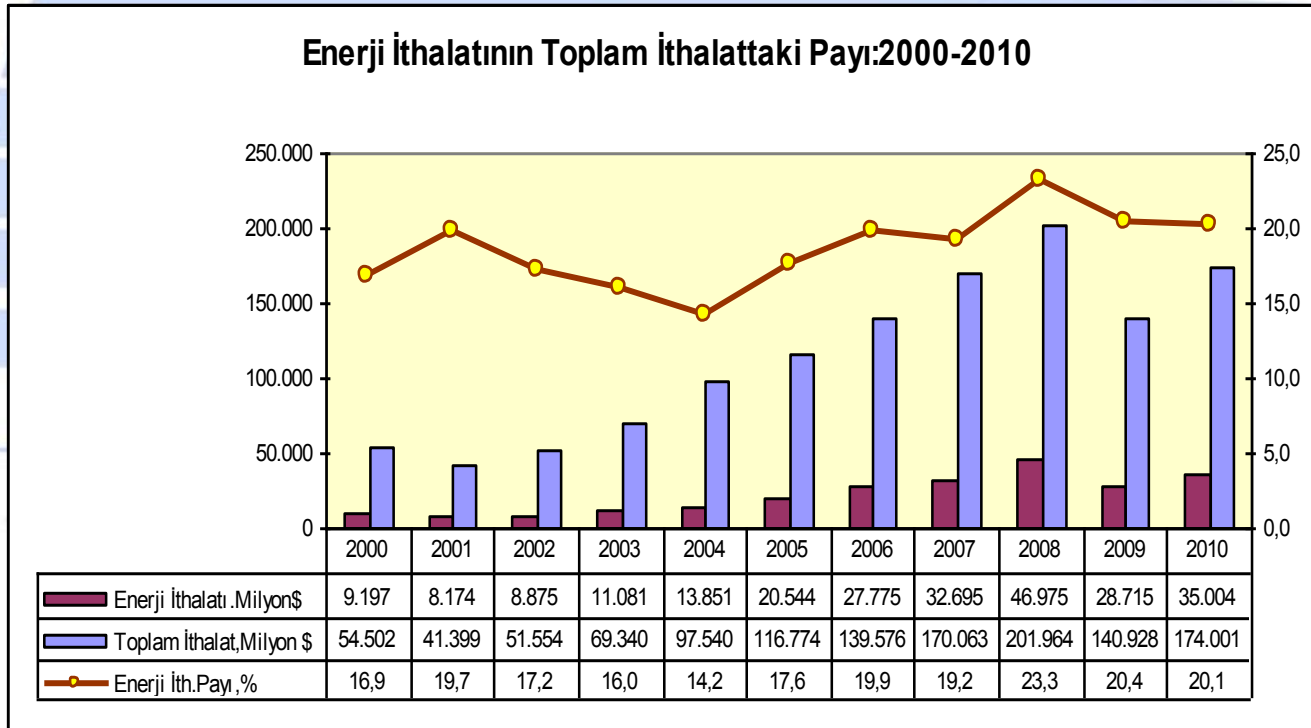
ENERJİNİN DÖRTTE ÜÇÜ İTHAL: Türkiye'nin tükettiği enerji, ekonomik büyüme ile artarken, tüketilen enerjinin dörtte üçe yakını ithalatla karşılanıyor. Yerli üretim, 2008'den bu yana artmazken ithal enerjinin 2011'de biraz daha artması bekleniyor.

**ENERJİDE BAĞIMLILIK:
ÜRETİM/TÜKETİM ORANI DÜŞÜYOR, %**

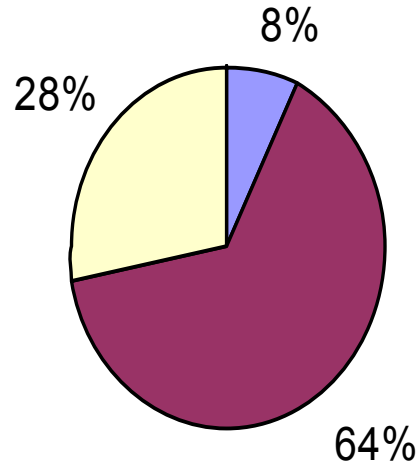
TOPLAM İTHALATTA ENERJİ YÜZDE 20: Büyüme ile birlikte elektrik tüketimi artarken, artan tüketim ancak ithalatla karşılanıyor ve ithalatta enerjinin payı , fiyatlardaki

değişmeye bağlı olarak yüzde 20 ile yüzde 24 arasında değişiyor.

İTHALATIN ÜÇTE İKİSİ HAMPETROL VE DOĞALGAZ

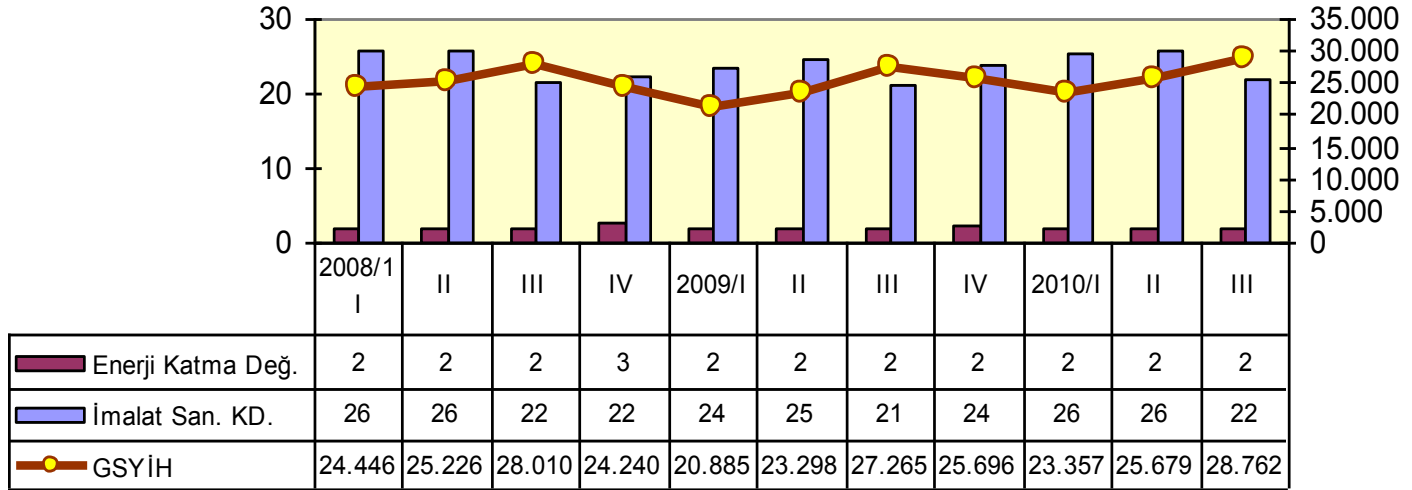
2000-2009 ENERJİ İTHALATININ BİLEŞİMİ
(TOPLAM 214,5 MİLYAR \$)

- Maden Kömürü , Linyit ve Turb
- Ham petrol ve Doğalgaz
- Kok , Rafine Petrol Ürünleri

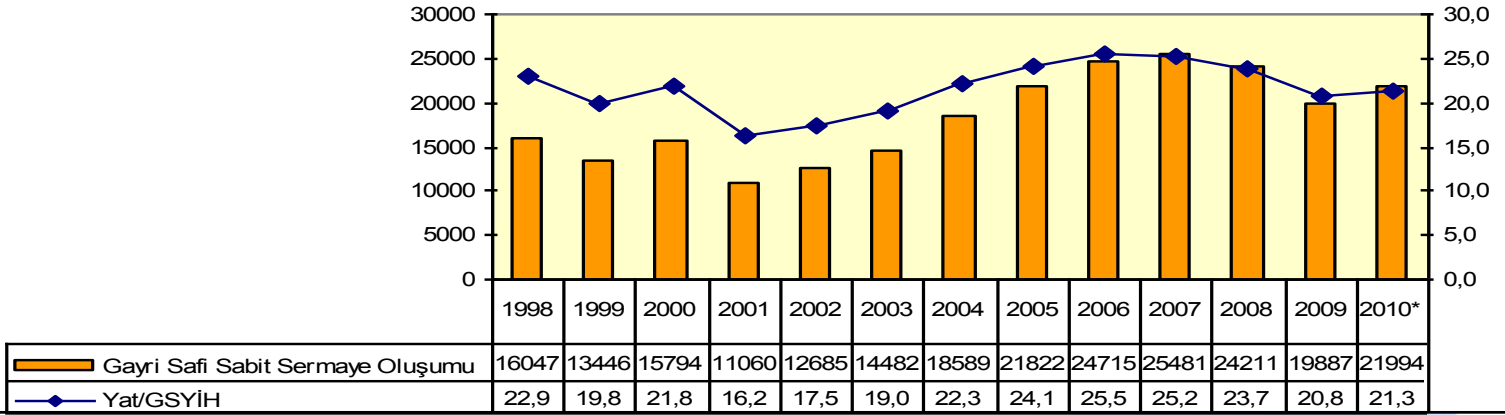
ENERJİ ÜRETİMİ, MİLLİ GELİRİN YÜZDE 2'Sİ – Milli gelir sınıflamasında “enerji” kalemi yer almamakla birlikte **elektrik-gaz ile madencilik** toplamı **enerji** kabul edildiğinde bile, sektörel üretimin, GSYİH'nın yüzde 2'sini ancak bulduğu görülüyor. İmalat sanayiinin payı ise yüzde 25.

Milli Gelirde İmalat Sanayii ve Enerjinin Payları,
GSYİH, Milyar TL 1998 Fiy. %

YATIRIMLAR HENÜZ TOPARLANAMADI: Türkiye’de sabit sermaye yatırımlarının milli gelire oranı 1998-2010 döneminde yüzde 17,4 olarak gerçekleşti. Likidite bolluğu döneminde yüzde 25’leri bulsa da 2009 krizinde yüzde 20 dolayına düştü. 2010’da ise yeterince toparlanamadı

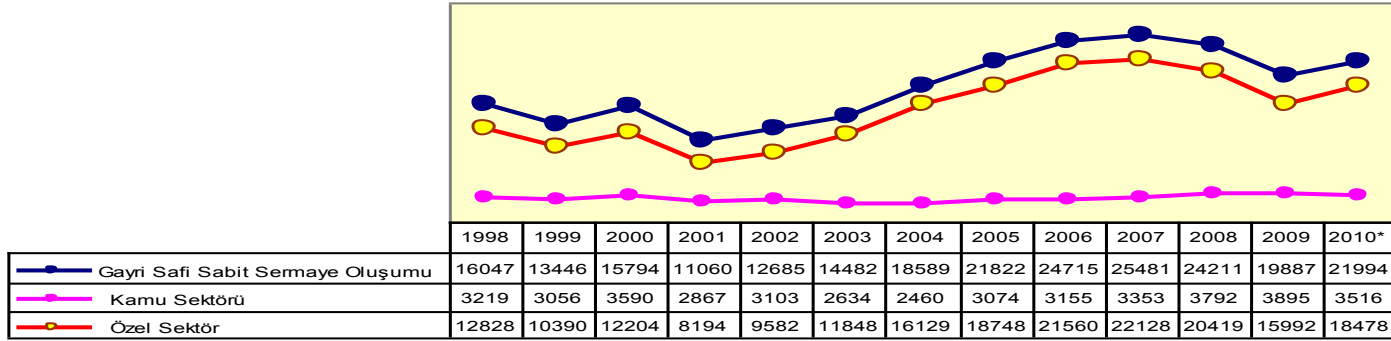
Yatırımlar ve Milli Gelir Payı,% ,1998 fiyatı,Milyon TL

KAMUNUN YATIRIM PAYI YÜZDE 20'LERE DÜŞTÜ 1990'lı yıllarla birlikte kamunun ekonomideki yeri küçültülürken toplam yatırımlardaki payı da yüzde 20'lere geriledi. Enerji,

kamu yatırımları içinde ancak yüzde 6 pay alabildi.

Yatırımlarda Kamu-Özel Payı:1998-2010, 1998 fiyatları, Milyon \$

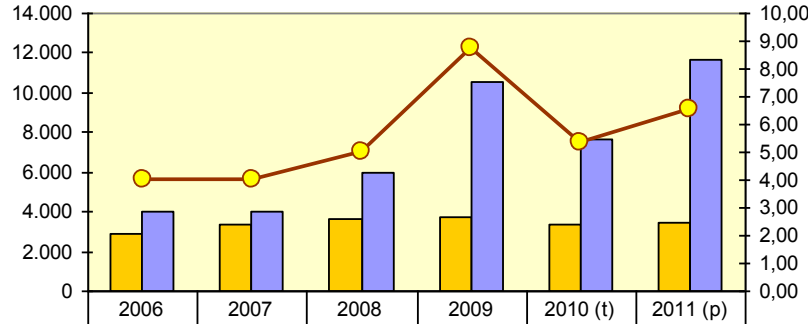

2010 Kamu Yatırımları ve Sektör Payları%

Ulaştırma	43,3
Eğitim	10,0
Tarım	9,5
Enerji	6,2
Sağlık	4,6
Madencilik	2,7
Konut	1,5
İmalat	0,8
Turizm	0,5
Diğer Hizmetler	20,8

ENERJİDE ÖZELLEŞTİRME, TİCARİLEŞTİRME BAŞARISIZ. Enerji arzı güvenliğini sağlama ve yerli üretimi artırma açısından bakıldığında, enerjideki özelleştirmenin sonuçlarının başarısız olduğu görülmektedir. Enerji yatırımlarında kamu geri çekilirken özelin yatırıma pek istahlı olmadığı gözlenmekte, bu da enerji arzını iyice riske sokmaktadır. Yatırımların görece canlandığı 2010'da özel sektör enerji yatırımları yüzde 5'te kaldı.

Enerji Yatırımlarında Kamu-Özel Payı: 2006-2011(P)

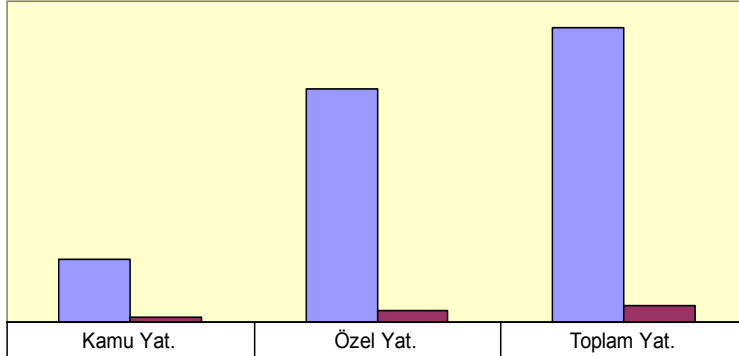
Kamu ener Y.	2.903	3.350	3.600	3.740	3.340	3.420
Özel Ener Y.	4.006	4.006	5.966	10.591	7.687	11.626
Enerji yat/Topl Yatr.	4,03	4,01	4,98	8,74	5,31	6,52

**ÖZEL YATIRIMLARDA
SEKTÖR
PAYLARI:%2010**

Tarım	2,9
Madencilik	1,8
İmalat	44,7
Enerji	5,0
Ulaştırma	26,5
Turizm	4,7
Konut	5,4
Eğitim	1,1
Sağlık	3,3
Diğer Hizmetler	4,7

SON 5 YILDA ENERJİ YATIRIM PAYI YÜZDE 6'NIN ALTINDA 2006-2010 arasında kamunun 17 milyar TL, özel sektörün 36 milyar TL'lik yatırımı ile enerjiye toplam yatırımların ancak yüzde 5,8'i (53 Milyar TL) yapılabildi. Bu da çok yetersiz tabi . Enerjisinin yüzde 75'ini ithalatla karşılayan bir ülke için hem de çok yetersiz.

2006-2010 Dönemi Yatırımlarda Kamu-Özel ve Enerji Payları, Cari Fiyatlarla, Milyon TL

■ Yatırım	193.396	725.250	918.646
■ Enerji yatırımı	17.406	36.262	53.668

2006-2010 Dönemi Yatırımlar ve Enerji, Cari Fiy. Milyon TL

	Yatırım	Enerji yatırımı	Enerji %
Kamu Yat.	193.396	17.406	9,0
Özel Yat.	725.250	36.262	5,0
Toplam Yat.	918.646	53.668	5,8
Kamu Y.%	21,1	32,4	
Özel Y.%	78,9	67,6	

BAĞIMLILIK TEHLİKELİ BOYUTTA...

- Diğer ithal kaynaklar da dahil edildiğinde **elektrik üretiminin yaklaşık yüzde 58'i ithal kaynaklardan sağlanıyor.**
- İthal doğal gazı bu ölçüde bağımlılık ve bunun ağırlıkla tek bir ülkeye bağlı olması, önemli bir arz güvenliği riski oluşturmasının yanı sıra, son iki yıl içinde yoğun bir şekilde yaşanan elektrik fiyat artışlarının da temel nedenini oluşturmaktadır.

ENERJİ ARZ GÜVENSİZLİĞİ BÜYÜYOR, KAMU YATIRIMLARI ARTIRILMALI

- Sıcak para girişi ile büyüme, enerji tüketimini artırıyor. Ancak, üretim artışı çok yavaş ve ithalat kamçılanıyor.
- Döviz kurunun düşük seyri ve düşük seyreden dünya fiyatları, doğalgaz esaslı politikayı besliyor.
- Enerjide özelleştirme ve ticarileştirmenin sonuçları başarılı değil.
- Enerjide esas olan arz güvenliği ve düşük maliyettir. Bu da ancak kamu üretimiyle mümkün.
- Özellikle Türkiye şartlarında kamunun enerji yatırımları ve üretimi artırılmalıdır.